

Slniečko 7

ROČNÍK XVIII. (XL.)

MAREC 1986

3 Kčs

Rozprávač RUDO MORIC Bol vlažný jarný podvečer. Po ceste okolo Dunaja kráčali dvaja mladí muži. Jeden vysoký, štíhly, ale nepeknej podlhovastej tváre so širokými ústami a veľkým nosom. Druhý bol oveľa nižší, guľka, aj tvár guľatá, vysmiata. Kým

ILUSTROVAL PETER KLÚČIK

odev prvého bol pre tento kraj nezvyčajný, druhý bol oblečený tak, ako sa nosievali bratislavskí mešťania.

Opäťky topánok s prackami klopkali po tvrdej ceste.

„Devín... Devín... prvý raz to počujem,“ vraví vysoký. U nás v Dánsku je mnoho hradov, jeden tajomnejší ako druhý.“

„Hrad si obzri, ale veľa času s tým nemárni, Hans Christian. Lebo v Devíne majú výborné víno. Hostinský Pod hradom je môj dobrý známy, ponúkne nám to najlepšie, čo má v pivnici.“ Guľatá tvár i malé očka sa smejú a žiaria.

Zrýchlili krok. Tak sa zdá, že aj vysoký je vzrušený myšlienkou na lahodné víno. Ale to sa len zdá, lebo jeho myšlienky sa upierajú na doteraz neznámy hrad: „Rozprávajú ľudia o hrade dajaké povesti?“

„Neviem. Možno krčmár vie dajaké táraniny.“

„Táraniny? To sú vzácne veci, Tobiáš!“ namietol Hans Christian.

Je čas predstaviť aspoň jedného z dvojice mladých ľudí, čo si vykračovali po ceste z Prešporka pod devínske bralo. Ten guľatý a usmiaty bol tovaríš magistra z apatieky U červeného raka, Tobiáš Keglovíč, potomok starého prešporského rodu. Nedávno bol vo Viedni, kde ho zoznámili s týmto dlháňom. Dán bol sveták, práve na dlhej ceste od jedného mesta k druhému, nuž ho začal nahovárať, aby skočil aj do Bratislavy. Slovo dalo slovo a tak sa v dostavníku viedli dvaja, už dobrí priatelia. Hans Christian bol zvedavý človek. Chcel poznať denný i nočný život Bratislavy, zaujímali ho ľudia, ale aj staré budovy. Keď mu Tobiáš vytáral, že neďaleko je hrad Devín, Dán nemal pokoja. A tak sú na ceste k hradu. Každý túži po inom, Hans Christian po historkách, Tobiáš po víne.

Vietor privial od dunajského ramena rybaciu vôňu. Tobiášovi pripomenula, že k vínu bude chutiť ryba. Dunajská alebo moravská, lebo práve pod bralom Devína sa stekajú Dunaj s Moravou v ešte mohutnejšiu riekku.

„Máš rád ryby?“ pýta sa Tobiáš cudzinca.

„V Dánsku jeme mnoho rýb. Morských...“

Cesta im rýchlo ubiehala, no aj slnko sa náhlilo. Čoskoro zapadlo za devínske bralo. Hradné kontúry vzrušili Dána. V Dánsku hrady stoja na miernejších kopcoch, a tuhľa aká skala! Zrýchлил krok, najradšej by už bol hore. A Tobiáš by zas najradšej bol v hostinci Pod hradom. Jemu sa hore vôbec nechcelo, keby to šlo, poslal by hosťa na hrad samého. Ale nemôže, pozná povinnosti hostiteľa. A tak si len utrie pot z čela a ukáže na vežičku, čo vyčnieva na ostrom skalnom výstupku:

„Táto veža sa volá panenská. Hovorí sa, že keď tu boli Rimania, istý mladý dôstojník sa

zamiloval do vestálky Silvie. Aj vestálka sa zamilovala do neho. Ale vestálky sa nesmú zamilovať, musia strážiť večný oheň. A tak veľkňaz Silviu potrestal. Dal ju zatvoriť do tejto veže a pred dvere postavil vojaka. Ibaže dôstojník sa dozvedel, kde sa podela Silvia. Podplatil vojaka a ten ho na chvíľu pustil do veže. Tam sa milenci dohovorili; radšej spoločne zahynú, ako by sa dali rozlúčiť. Keď vojak zabúchal na dvere, aby dôstojník už vyšiel, vyskočili rovno do Dunaja.

Hans Christian počúval s otvorenými ústami. A potom vraví: „Vidíš, Tobiáš, toto potrebujem, takéto rozprávanie by som si chcel poznačiť. Napíšem z toho rozprávky.“

„Večer pri holbe vína ti porozprávajú,“ uistoval ho apatekársky tovaríš.

Narýchlo prešli celý hrad. Dán sa dal viesť netrpezlivo. Veď tu prenocujú, ráno sa ešte sám vyškriabe na bralo a pozrie si všetko dôkladnejšie.

A tak sa onedlho ocitli v krčme pána Joachima. Tobiáš už predtým oznámil príchod dánskeho hosťa, nuž ich čakali. Aj s vínom, aj s rybami. Aj izbu už mali pripravenú. Ale možno tejto noci vôbec ne-

pôjdu do postele. Aspoň Tobiáš si to v duchu želal.

Pani krčmárka im zásterkou vyutierala lavicu, a len čo si sadli za ťažký dubový stôl, už aj nosili. Joachim priniesol veľký cínový krčah vína, pani Johana prišla s vahanom do zlata vysmažených rýb.

„Tak, milí hostia, dobrú chuť! Pán Tobiáš, nože núkajte drahého hosťa!“ štebotala pani Johanka.

Ale vynukovať nebolo treba. Hans Christian bol poriadne lačný. Jedol jedno jedlo po druhom a všetko zapíjal ríbezľovým vínom. Sladkým a omamným. Hans Christian pri ňom pozabudol, že sa chcel povyzvedať povesti o hrade. Ale to mu príde na um ráno. Teraz aj tak sa krčmár s krčmárkou zvrávajú okolo chlapov, čo sa trúšia do krčmy. A čím je vonku hustejšia tma, tým ich prichodí viac. V krčme sa rozliehala hlasná vrava, ale Hans Christian z nej nerozumie slovka, lebo domáci rozprávajú preňho nezrozumiteľným jazykom. Ale to mu neprekáža. Pozoruje, ako sa títo ľudia bavia, popíjajú.

A bol by ich Hans Christian pozoroval ďalej, keby sa večernou tmou nebol rozľahol krik a nárek. Krik silnel, vyľakal chlapov v krčme, nuž vyrútili sa von, v úzkych dverách sa priam dusili.

„Čo je, čo sa stalo?“ opýtal sa Hans Christian svojho priateľa.

„Horí, Hans Christian! Požiar!“

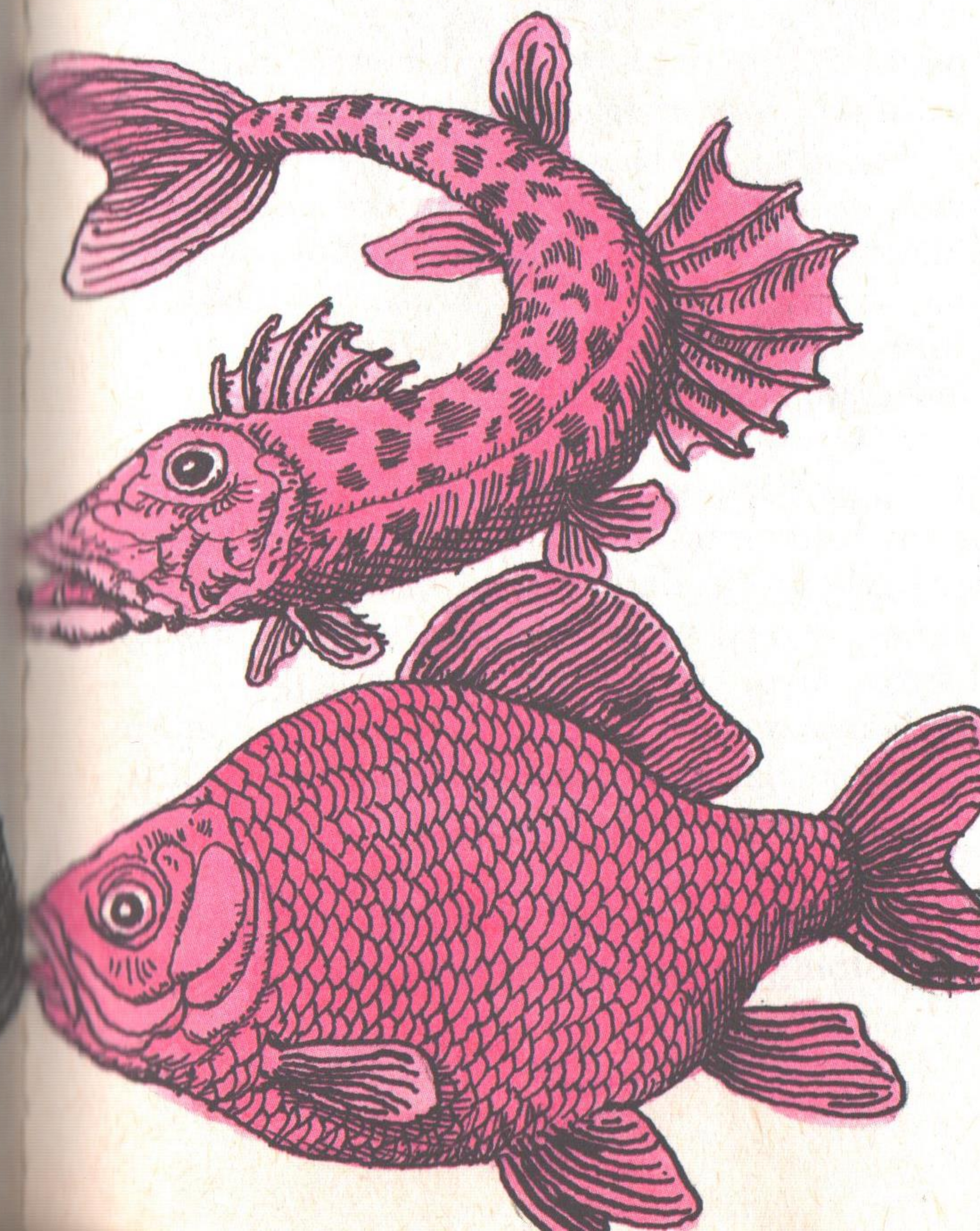
Prvý bol na nohách Dán:

„Poďme hasiť!“

Vybehli za ostatnými.

Večerná tma sa premenila na červený deň. Aj obloha bola krvavá. Horelo vari dvesto metrov od krčmy Pod hradom. A nehorela iba jedna chalupa, tri už boli v plameňoch.

Chlapi aj ženy nosili v putniach vodu z neďalekej rieky a liali do ohňa. Ale čože bola tá trocha vody! Bolo isté, že tri chalupy zhoria do tla. Len aby sa nechytli ďalšie. Tie ľudia najväčšmi ratovali. Ale ženám pri hasení zavádzali deti. Plakali a chytali sa materských sukni. Ženy ich okrikovali, odháňali, ale čože pochopia vystrašené detváky?

Hans Christian sa usiloval zorientovať sa. Kde bude najosožnejší? Čoho sa chytí? Chápal zúfalstvo týchto ľudí. Mali málo a prídu o všetko. Veď aj on pochádza z chudobných rodičov, vie, čo je bieda. Musí im pomôcť zachrániť, čo sa ešte zachrániť dá. Už chcel vytrhnúť jednej žene z rúk putňu, keď mu prišlo na um iné. Chytil Tobiáša za ruku a vraví mu: „Zoberme deti do hostinca, tam ich zabavíme. Matere teraz musia mať od nich pokoj! Zariad' to, Tobiáš!“ Apatekársky tovariš sa nestačil čudovať nápadu, lebo Dán ho mocnou rukou durkal do boku, ponáhlaj sa, Tobiáš. Potom vysokým hlasom oznámil materiam, že deti berú k Joachimovi a postarajú sa o ne. A potom pozbierali detváky. Tie, čo sa nechceli odtrhnúť od sukní, násilne odtiahli, a o chvíľu už poriadny krdlik viedli do hostinca. Keď deti neprestávali vrieskať a zo dve chceli naspäť k materiam, Hans Christian povedal Tobiášovi: „Povedz im, že dostanú jedlo!“ Keď to deti počuli, stíchli.

Len čo boli v hostinci, Hans Christian rozkázal: „Dajte sa im najesť, Joachim! Ja to zaplatím.“

Keď povedal, že zaplatí, pán Joachim a pani Johanka boli samá ochota. Raz-dva postavili na oheň mliečnu polievku. „Kým bude hotová,“ vraví Hans Christian, „poviem deťom jednu zo svojich rozprávok. A ty im to budeš prekladať, Tobiáš, aby rozumeli. Ale daj si pozor, neprekladaj len tak halabala! Hľadaj priliehavé slová!“

Čo mal Tobiáš robiť? Sľúbil, že bude hľadať tie najpriliehavé slová. A deťom povedal: „Počúvajte, tento pán je rozprávkár. Porozpráva vám, čo vymyslel a napísal. Dobré počúvajte!“

A Hans Christian začal rozprávať.

Hovoril o tom, ako päť hráškov rástlo v jednom struku. Kým bol struk zelený, hrášky si mysleli, že celý svet je tiež zelený, keď ožltol, boli presvedčené, že svet je žltý. A odrazu žltý struk so žltými hráškami odtrhol chlapec, ktorý sa potešil, že sú to výborné guľky do jeho bazovej pušky. Každý

z hráškov chcel dokázať najviac, chcel byť najväčším hrdinom. Jeden zaletel do žlabu na streche, ďalšie dva sa dostali do holubieho hrvoľa, štvrtý sa ocitol v jarku... posledný padol do štipky hliny pod oblôčik podkrovnej komôrky. V komôrke bývala chudobná žena s chorou dcérou. Keď hrášok podrástol do výšky obloka, opýtalo sa nemocné dievčatko matky, čo je to za zelené pod oknom. Matka mu vraví, že je to zelený hrášok. Keď hrach rozkvitol, dievčatko vraví: Mama, už mi je lepšie, uzdravujem sa.“

Tak posledný hrášok dokázal najviac.

Hans Christian rozprával o hráškoch dlho, pani Johana už dávno čakala s mrvenicovou polievkou, ale deti celkom zabudli na hlad. A potom, keď sa nasýtili, poprosili ho, aby im porozprával ešte jednu rozprávku.

Napokon vošli unavené a začiernené matere. „Povedzte, kto ste,“ oslovili Hansa Christiana, „nech vieme, komu máme byť vďačné za svoje deti.“

Tobiáš sa zasmial a pretlmočil otázku. A potom, nečakajúc čo povie Dán, predstavil

ho: „To je môj priateľ Hans Christian Andersen, rozprávkár a spisovateľ.“

Ktorási, čo bola najbližšie, pohladila ruku Andersena. Potom sa s deťmi vytratili z hostinca. Hans Christian vyšiel za nimi medzi dvere. Vtedy si všimol, že na východnej strane sa začína belieť obloha. Onedlho bude sviatať. Vrátil sa dovnútra a vraví Tobiášovi: „Aj my by sme už mohli ísť. Kým prídeme do Bratislavy, bude deň a v rannom chládku sa dobre pochoduje. Nuž raz, dva, tri!“

Tobiášovi sa veru nechcelo hneď a zaraz pochodovať, ale čo mal robiť. Povedal iba toľko: „Aspoň zajesť by sme si mali na cestu.“

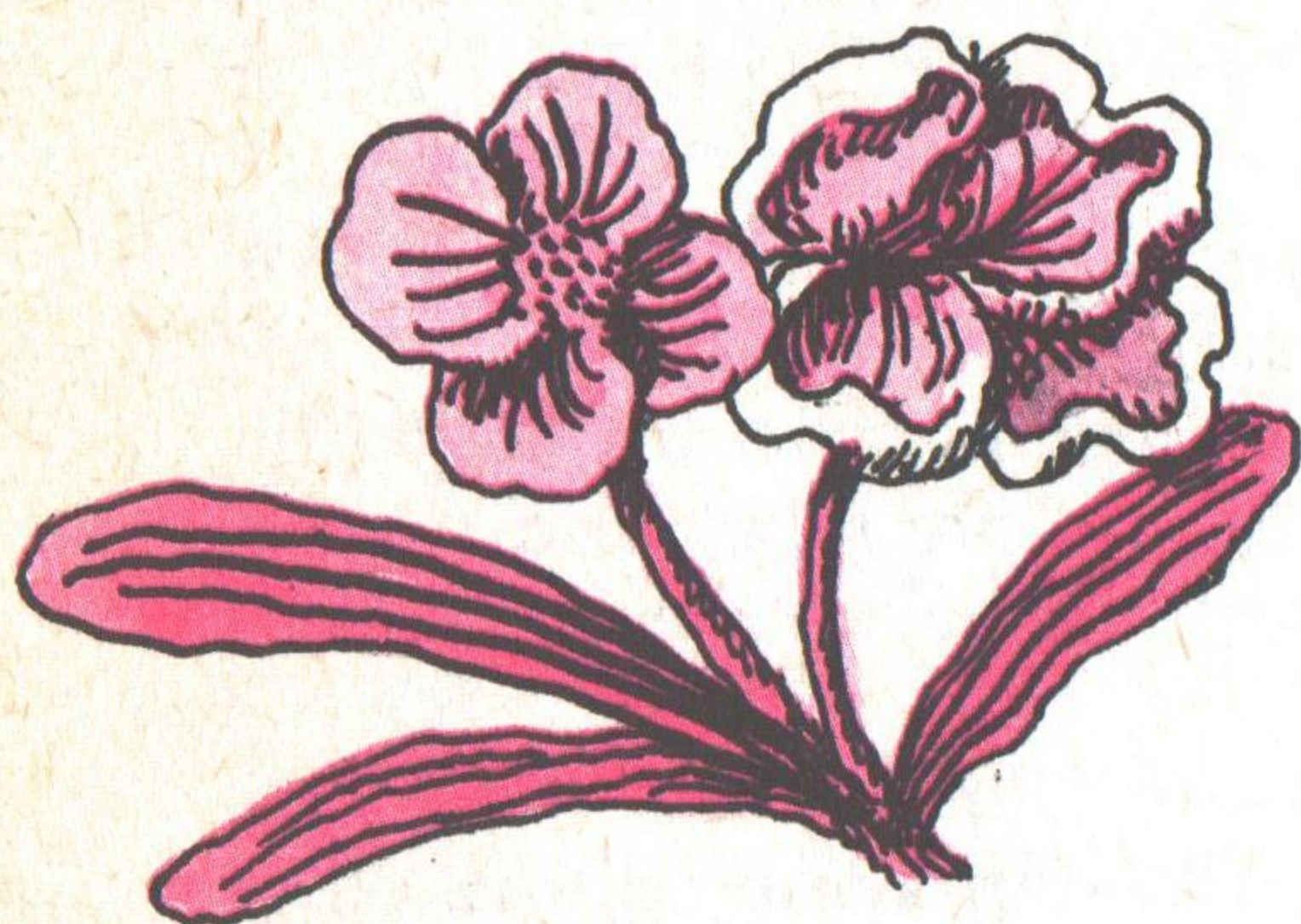
Hans Christian súhlasil: „Aj holbu vína si vypijeme!“

A tak sa stalo. Pani Johanka sa znovu zvrátila okolo kozuba, pripravila výborné raňajky a krčmár Joachim otvoril najlepšie víno, čo schovával iba pre seba. Veď takého hosta ešte nemal. Takého, čo vie tak krásne rozprávať.

Tobiáš s Hansom Christianom boli už na pol ceste, keď prišlo dánskemu spisovateľovi na um, že rozprávať rozprával, ale sa nepýtal. Na to ako na smrť zabudol. A tak medzi jeho utešenými rozprávkami chýba tá o devínskom hrade a panenskej veži. A to je škoda, bol by náš Devín poriadne preslávil. Ale vo svojich cestopisoch sa o Bratislave a Devíne zmienil.

Rudo Moric sa narodil 27. marca 1921 v Sučanoch. Kraj, kde sa nachádza táto dedina, patrí k najkrajším na Slovensku; nevelkú úrodnú rovinu lemujú veniec malebných hôr, okrajom preteká Váh. Tu, v Turčianskej záhradke, prežil Rudo Moric svoje detstvo. Tu sa v ňom prebudil dôverný vzťah k prírode, ktorá sa stala jedným zo zdrojov jeho tvorby.

Lenže na vedomie budúceho spisovateľa nevlývala len prírodná krása rodného kraja. Pôsobili naň aj jeho obyvatelia; prostí pracovití ľudia, a predovšetkým stará mama. To ona svojím rozprávaním vzbudila v citlivom, vnímavom chlapcovi záujem o ľudovú rozprávku a povesť. Ona bola jeho prvou učiteľkou materinskej reči. Jej rozprávkové príbehy, to bola vlastne umelecká literatúra, ktorá malého poslucháča uvádzala do ríše fantázie, zázrakov a dobrodružstiev. Pravda, nebola to literatúra písaná, s tou skutočnou mala však spoločnú lásku k životu a vieru, že pravda jednoduchých ľudí je nezničiteľná. Tak ako je nezničiteľné ľudské dobro.

K tomuto poznaniu neprivádzala Ruda Morica len rozprávka. Robila tak aj minulosť jeho kraja; slávna, plná zápasov robotných ľudí za kus chleba a za sociálnu i národnú slobodu. Záujem o minulosť rodného

kraja znásobil v mladučkom študentovi Martin, stredisko Turčianskej záhradky. Veď ako gymnazista tu dennodenne prechádzal okolo budovy obnovej Matice slovenskej, inštitúcie, ktorá sa v šesťdesiatych

O jednom ľudskom živote

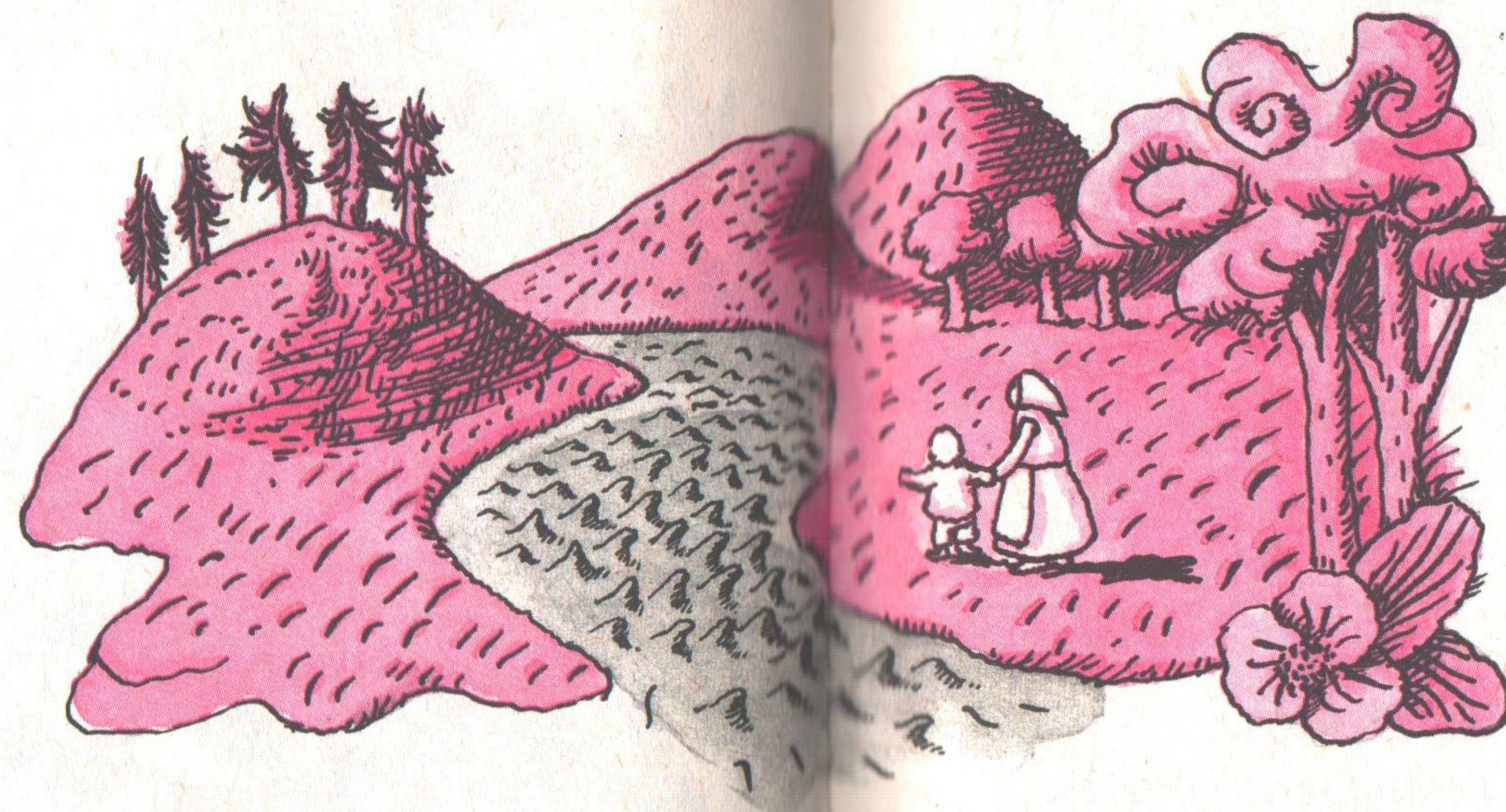
K nedožitým 65. narodeninám národného umelca Ruda Morica

ONDREJ SLIACKY

rokoch minulého storočia stala centrom slovenského kultúrneho a politického života. Pri významných výročiach prichádzal sám alebo so spolužiakmi na neďaleký cintorín — slovenský panteón, na ktorom snívajú večný sen o slobode svojho národa mnohí slovenskí kultúrni dejatelia a spisovatelia. V martinskom Národnom múzeu, postavenom za pozbierané grajciariky, sa pred jeho očami rozvíjal život predchádzajúcich generácií. Na každom kroku videl v Martine mená ich najvýznamnejších predstaviteľov vyryté do pamätných dosiek.

Lenže v Turci nie je len Martin. Pár kilometrov od Sučian sú Vrútky, mesto a železničný uzol s veľkými dielňami a ešte väčšími robotníckymi tradíciami. V čase spisovateľovho detstva to bolo stredisko robotníckeho revolučného hnutia, v ktorom dokonca krátko žil a pracoval Klement Gottwald. Atmosféra tohto červeného mesta sa klenula

ako dúha nad celým Turcom. Pod jej vplyvom si sučiansky študent začal uvedomovať, že svet, v ktorom žije, je nejako čudne usporiadaný. Jedni nepracujú, a majú všetko. Druhí, a tých je väčšina, drhnú od

rána do večera, a nemajú nič, len mozoľnaté ruky. A predsa ešte niečo: túžbu vyvrátiť takýto nespravodlivý svet aj s koreňmi a ten nový si usporiadať po svojom. Často sučiansky študent videl, ako túto túžbu rozbiľajú četnícke obušky, často vídaval protestné búrky ľudí mozoľnatých dlaní. A práve vtedy pochopil, že sú dve histórie; jedna dožitá v martinskom Národnom múzeu, uzatvorená v jeho sklených vitrínach, a druhá, živá, klokotajúca v robotníckych štvrtiach a kolóniách Vrútok a Martina. A nielen pochopil. Stal sa účastníkom tej novej.

Lenže to sa už nad Európou sťahovali ťažké vojnové mračná. Fašisti rozbili spoločnú republiku Čechov a Slovákov a začali zavádzať svoje poriadky aj v Turci; pokúšali sa získať jeho obyvateľov. Raz daromi, druhýkrát hrozbami. Lenže ako nedokázali nič četnícke obušky, tak vyšli naprázdno aj sľuby a hrozby nových mocipánov. Vo vysokých

turčianskych horách sa začali rozhárať ohníčky odporu proti ich moci. Partizánske ohníčky. Spočiatku len ojedinele, ale čím väčšími narastal odpor ľudu proti fašizmu, tým ich bolo viac. Za letných nocí 1944 už

horeli na všetkých kopcoch a holiach Veľkej Fatry a v ich žiare vznášali sa na padákoch ruskí ľudia. V najťažších chvíľach prichádzali na pomoc svojim triednym bratom.

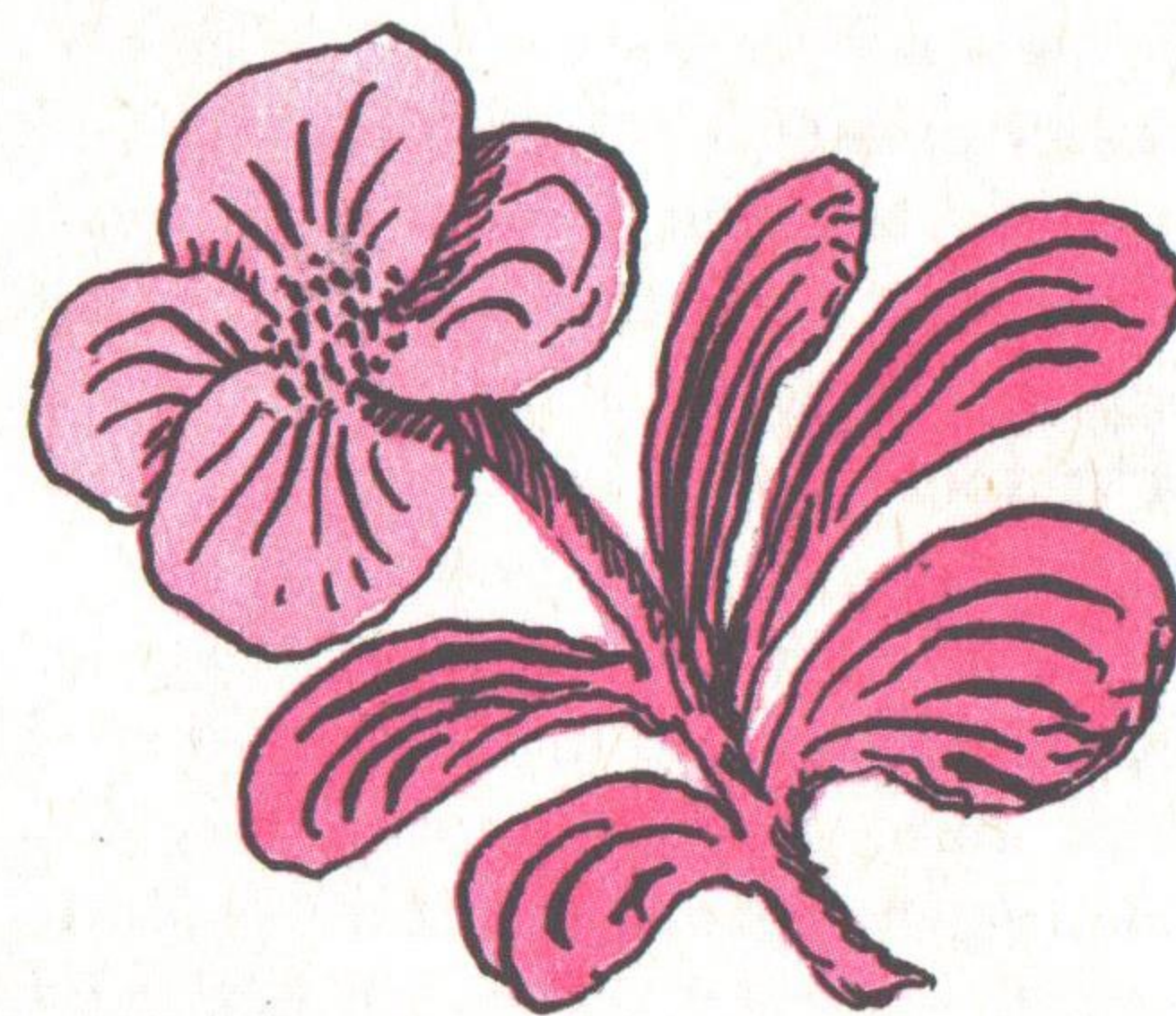
V tom čase už Rudo Moric nebol študentom martinského gymnázia. Bol začínajúcim učiteľom v jednej turčianskej dedinke, nad ktorou takisto večer čo večer blčali partizánske vatry. Ich žiara si podmanila aj jeho. Keď potom 29. augusta 1944 sa tieto ohne rozhoreli v jeden veľký plameň celonárodnej vzbury, postavil sa aj on ako povstalecký vojak proti fašistickej presile. So zástupom nespočetných bojovníkov Slovenského národného povstania prežíval dni hrdinského nadšenia aj dni tragické, ktoré strávil vo fašistickom zajatí.

Po návrate do oslobodenej vlasti sa opäť vrátil k svojim žiakom. Tentoraz už neučil turčianske deti, ale žiačikov v Stupave, mestečku na Záhorí, kde pred ním pôsobil ako

učiteľ hrdina Sovietskeho zväzu kapitán Ján Nálepka. Zrno pokroku, ktoré Nálepka zasial do srdc svojich žiakov, Moric starostlivo chránil a pestoval. Vedel, že starostlivosť o najmladšiu generáciu je základnou podmienkou spoločnosti, ktorá začala pretvárať proletársky a povstalecký sen o slobode a spravodlivosti na skutočnosť.

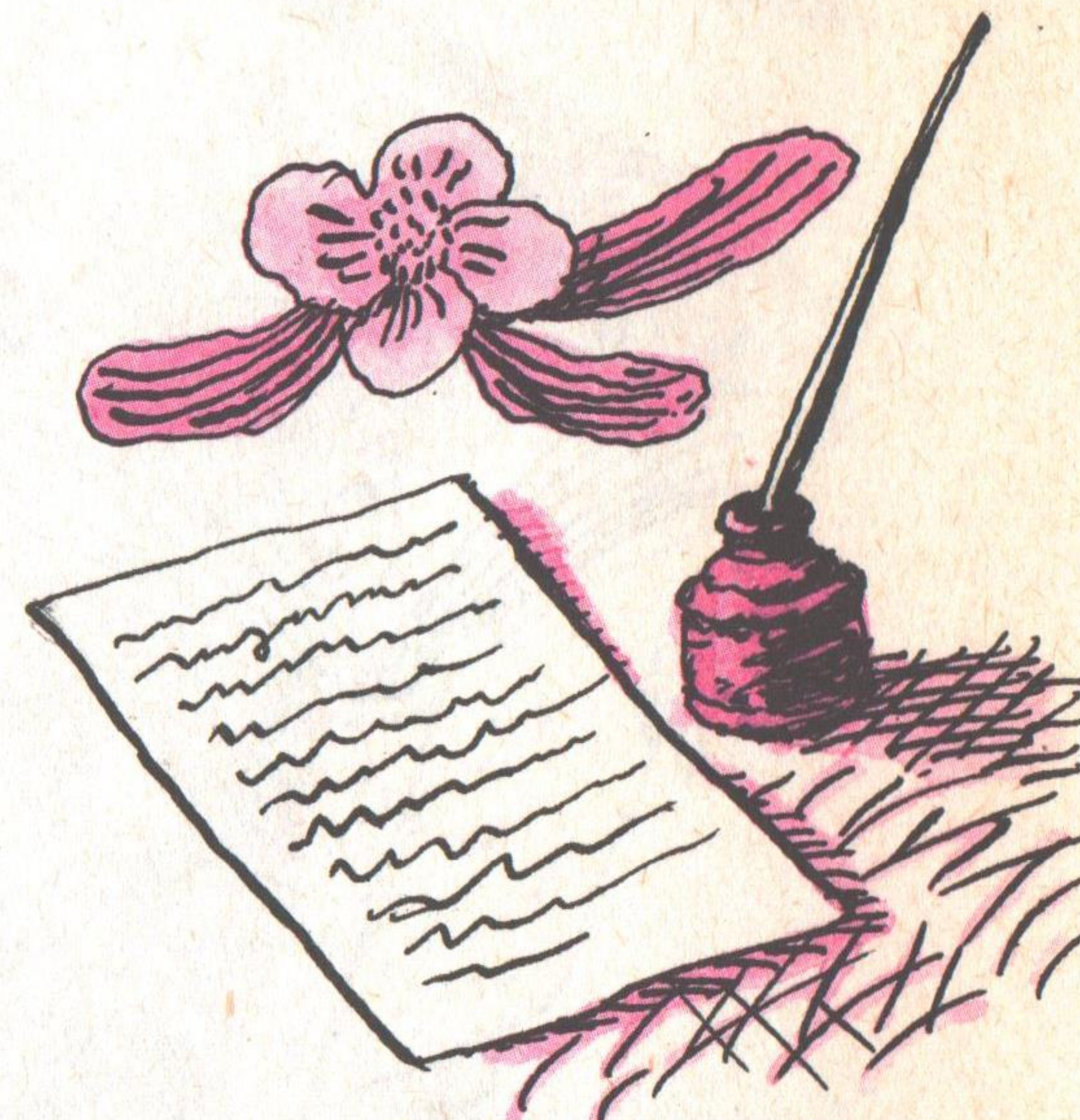
Robil to nielen v škole, ale aj po vyučovaní. Vtedy, keď si sadal za písací stôl a začal písať svoje prvé knihy pre deti. Táto práca si ho podmanila natoľko, že po čase necháva školu a vychováva deti už len umením, prostredníctvom svojich kníh.

Rudo Moric je z rodu tých spisovateľov, ktorých tvorba je nerozlučne spätá so životom. Jeho vlastným, ale predovšetkým so životom svojich rodných. So životom celého národa. Preto je medzi jeho knihami veľmi málo takých, ktoré sú len nezáväznou zábavkou. Ich podstatnú časť tvoria diela, ktoré inšpiroval autor-ský zážitok, osobná skúsenosť. Pamäť autora i pamäť národa. Nie je preto vôbec náhoda, že ako jeden z prvých slovenských spisovateľov

napísal román, v ktorom priblížil deťom Slovenské národné povstanie. Nie jeho príbeh, históriu, ale jeho zmysel. A jeho obeť, z ktorých sa zrodil iný, lepší život, než akým žili deti proletárov predtým. Dal mu

symbolický názov Explózia, pretože v ňom a ním zobrazil celonárodný výbuch odporu proti fašizmu. Pri každom novom vydaní opravoval celé časti, starostlivo brúsil vetu po vete, zamýšľal sa nad každým slo-

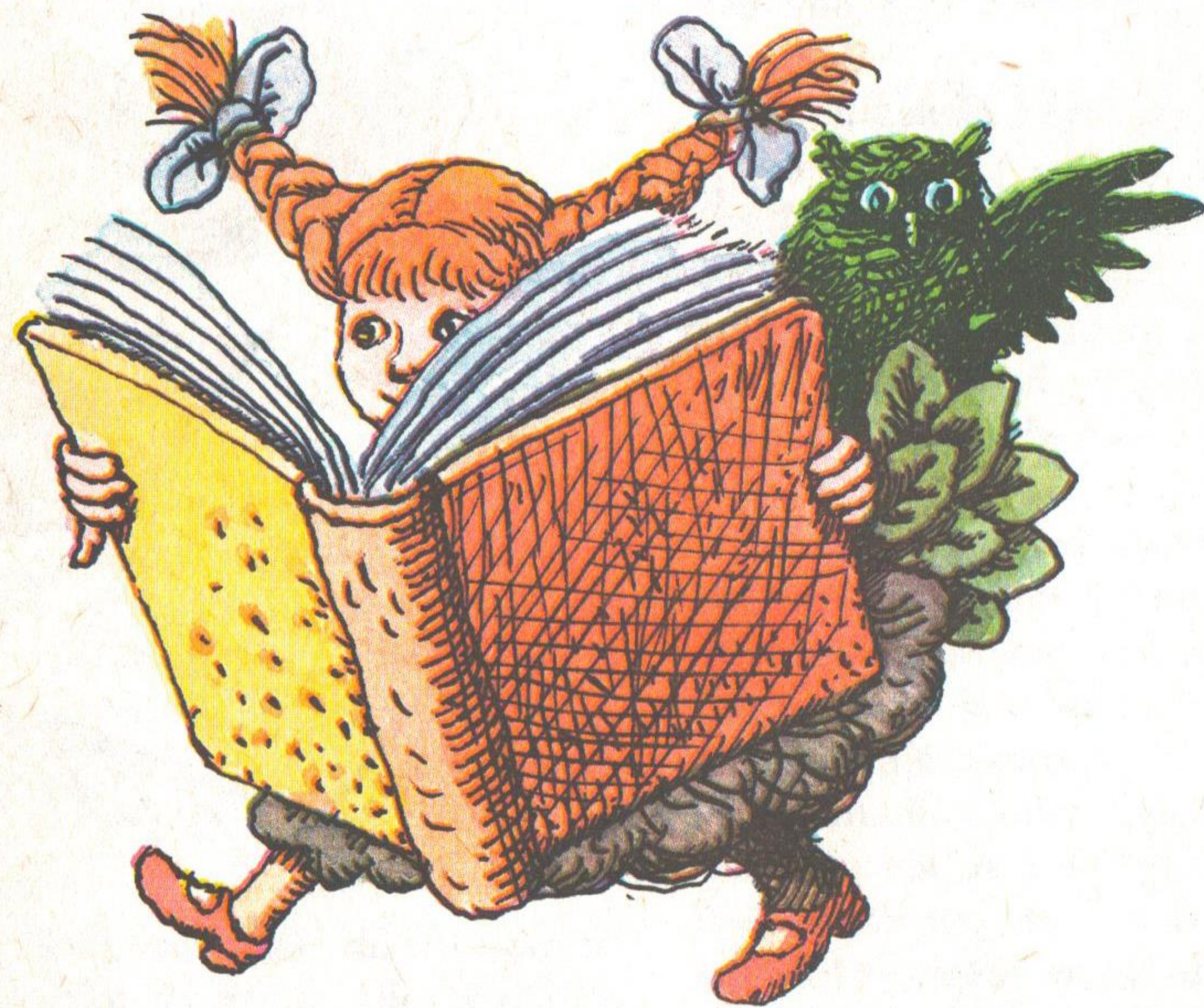
víčkum, len aby skutočne znelo presvedčivo, aby hovorilo to, čo on chcel povedať malým čitateľom o najslávnejšom okamihu slovenského národa. Aby to preniklo do detskej mysle, ale aj do detského srdca. Tak sa mu nakoniec podarilo vytvoriť dielo, ktoré sa stalo nielen základom slovenskej detskej literatúry, ale aj súčasťou literatúry národnej.

Z osobných zážitkov a skúsenosti sa zrodilo aj ďalšie významné dielo slovenskej detskej literatúry, próza Z poľovníckej kapsy. Je to knižka o horskej prírode, o jej večnom kolobehu a vnútornom usporiadaní, ale tiež o vzťahu človeka k nej; o chápaní, až láskavom vzťahu k jej jedinečnému životu. Už niekoľko generácií detí na Slovensku, ale aj v Čechách, Poľsku, Maďarsku, Sovietskom zväze, Bulharsku a v mnohých iných krajinách sa učí rozumieť prírode z tohto vzrušujúceho rozprávania o horách a ich obyvateľoch. A nielen rozumieť. Učí

sa prírodu chrániť, pretože bez nej by nebolo ani človeka. To je odkaz Moricovej knihy. Posolstvo, ktoré vnáša múdrosť do jej krásy.

Povedali sme si, že turčianskeho chlapca neočarovala len príroda, ale

siahajú po knižke Trikrát som ušiel alebo po próze Oktávia ide stovkou. Starší zas radi čítajú obľúbené poviedky so športovou tematikou z knihy Smutný Suarez. Všetky vyšli už dávno, ale ani jedna nezostar-

aj rozprávanie jeho starej mamy. Vtislo sa mu do pamäti rovnako hlboko ako prvé stretnutie s okolitou prírodou. Viac už naň nezabudol. Ako dospelý si ho oživil a prerozprával po svojom v knihe O Blažejovi, ktorý sa nebál. To, čo si v detstve „požičal“, vrátil teraz aj s úrokmi. Krásne turčianske povesti nepohltil neúprosný čas. Sú tu a prostredníctvom baladických príbehov nám približujú život predkov, ich pracovitost v čase mieru a statočnosť v dobách, keď bolo treba tasiť meč na obranu zeme pred votrelcami.

Napriek záujmu o históriu, dávnu i povstaleckú, napriek dôvernému vzťahu k prírode Rudo Moric veľmi rád písal knižky o súčasných deťoch. Dobré poznal ich svet, ich radosti, túžby i smútky, preto sú jeho príbehy deťom také blízke. Tí mladší radi

la. Čítajú ich nové a nové generácie detí a stále majú čo z nich získať. Z nich aj z tých úplne najnovších. Všetky pre ne znamenajú toľko ako dobrý priateľ, ktorý vie veľa o živote a o jeho krásach, ale aj o tom, že sa v ňom nič nedostáva zadarmo; všetko si človek musí zaslúžiť prácou a statočnosťou. Len tak má ľudský život cenu rýdzeho kovu.

Skoro štyridsať rokov vkladal Rudo Moric túto myšlienku do svojich kníh. Robil to úprimne a dôkladne, pretože si ctil statočný ľudský život. Taký, akým žili jeho turčianski predkovia a akým žijeme my dnes. Za túto myšlienku a jej umelecké zobrazenie si získal vďačnosť detí aj vďačnosť národa, ktorý ho právom povýšil na spisovateľa z najvýznamnejších — na národného umelca.

Snežienkár

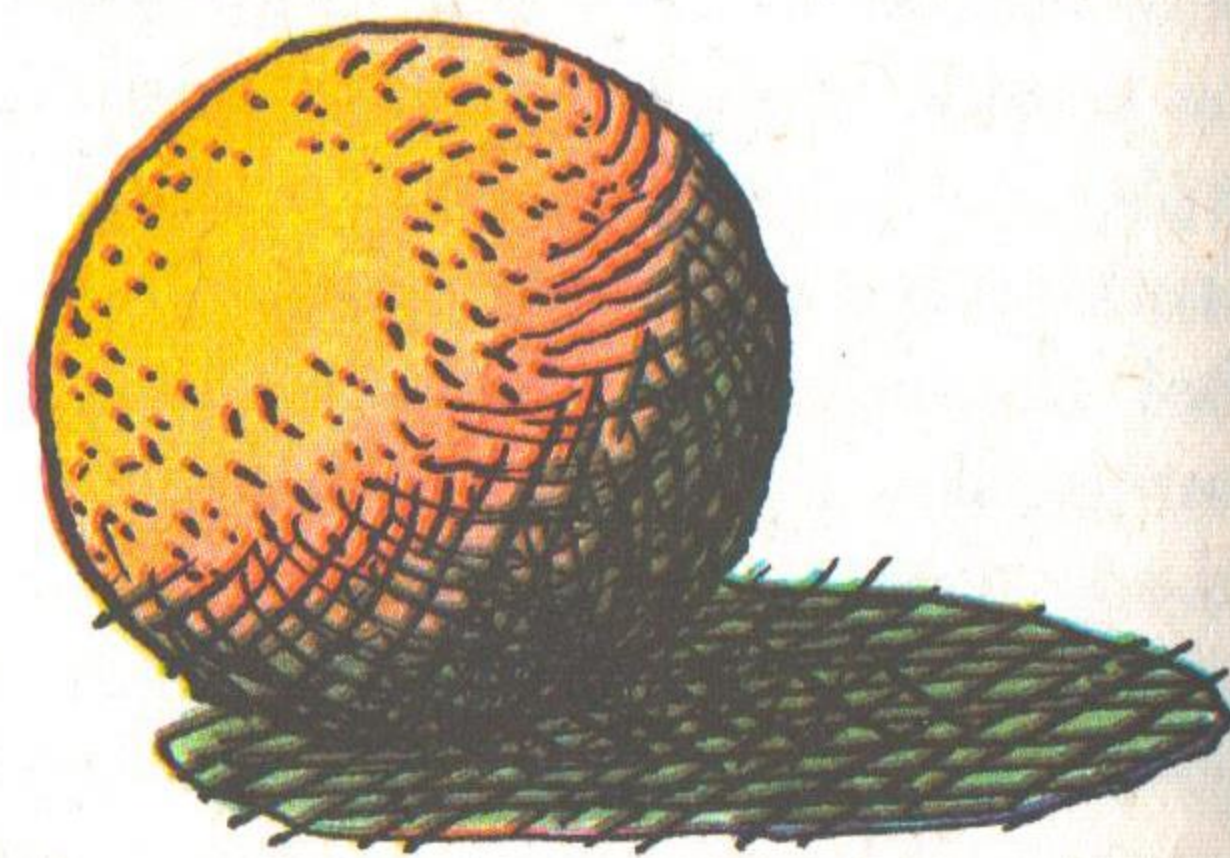
ŠTEFAN MORAVČÍK

*Kúpte si, slečny, snežienky,
sú z čarovanej vodienky,
sú také isté,
ako aj vy ste,
parádne biele cifrenky,
kúpte si, slečny, snežienky!*

Gúľa

MILAN LECHAN

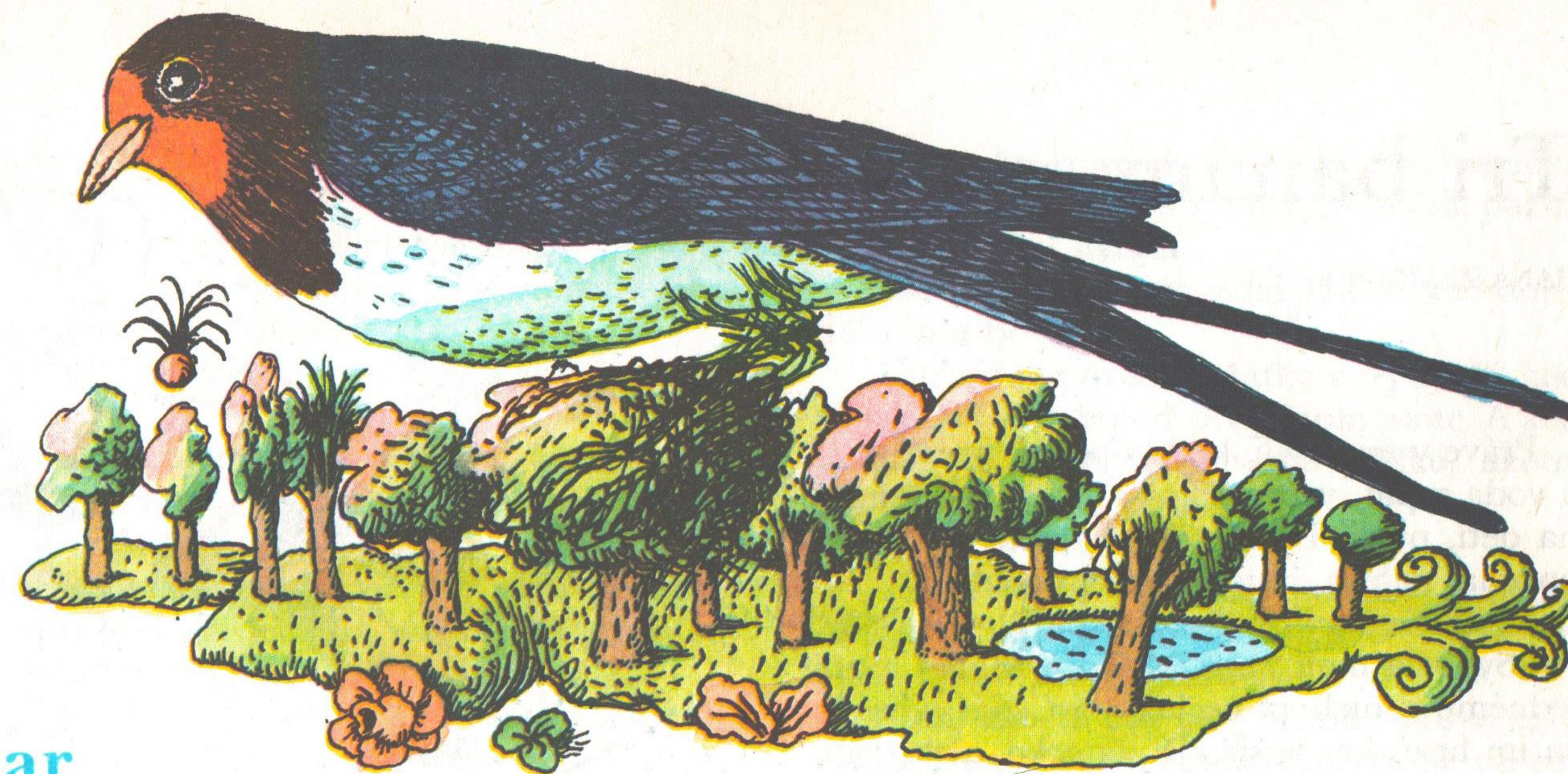
*Gúľa sa, gúľa,
kým sa neufúla,
a potom je krotká,
pretože gúľa je vlastne
napuchnutá bodka.*

Ja

MILAN LECHAN

*Keď oco nie je doma,
ja pomáham mame,
lebo ja som všetky deti,
ktoré doma máme.*

Jar

ONDREJ ČILIAK

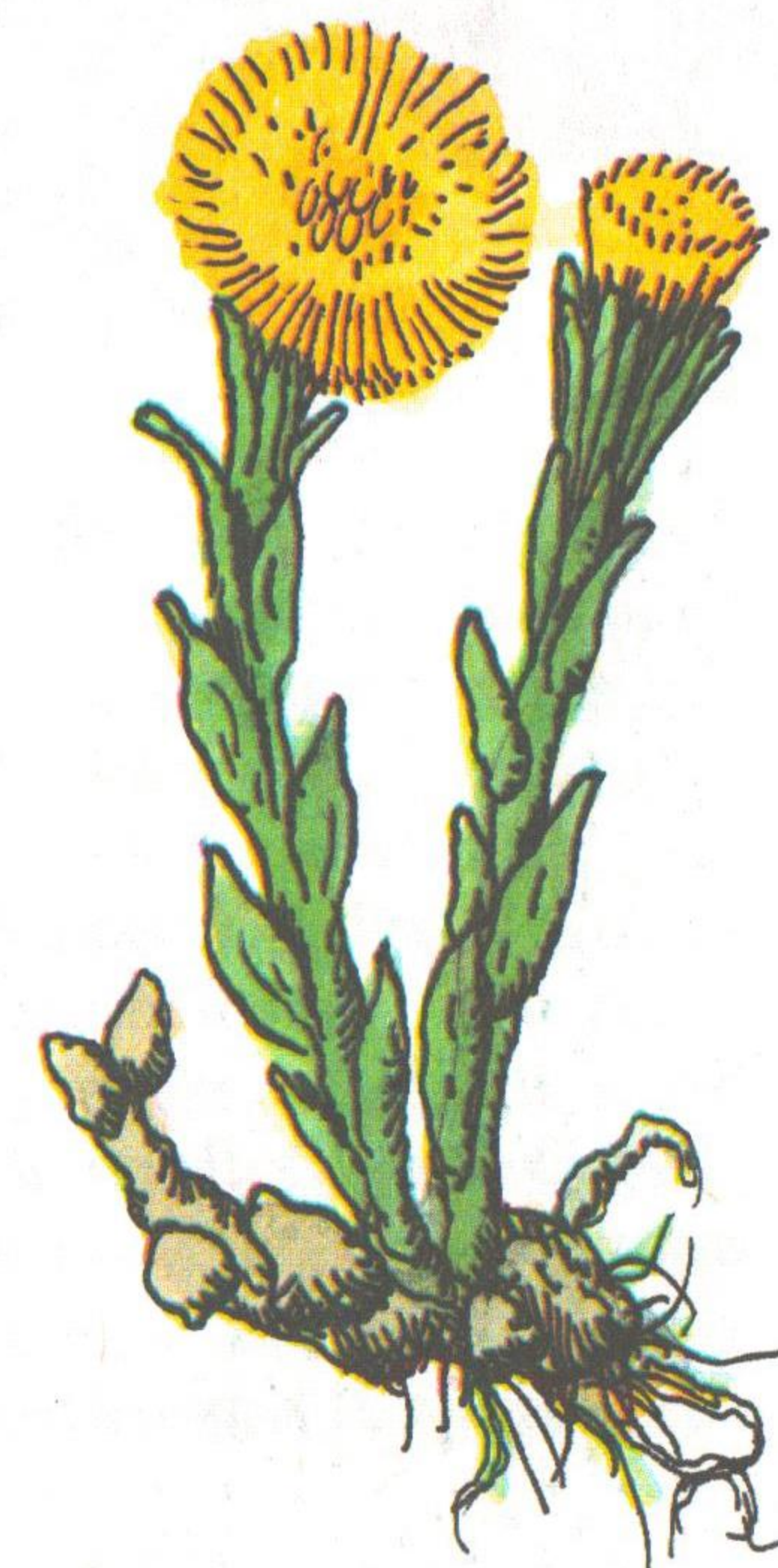
Už letia ku nám lastovičky,
prebudia spiace stromy, kríčky,
rozvlnia plachtu jazera.
Len vietor na ne zazerá
a naháňa ich do večera.

Z krídel im šklbe
čierne perá.
Kamže tie pierka ženie, kam?
Na hlávky
nežným snežienkam.

Podbeľ

ONDREJ NAGAJ

Utekali
fujavice,
potratili
zlaté mince.
Príde marec
usmiaty,
pripne si ich
na šaty.

Breza

ONDREJ NAGAJ

Biele plátno,
čierna nitka,
vtáčí spev jej
vzorky vytká
na zelenú
košelu.
Však je aj vám
do spevu?

Tri banány a vláčik do Spiša

HANA ZELINOVÁ

Práve v tej chvíli, keď sa piesok prestal liať a voda sypať, večerníčkový deduško žmurkol na deti, pustil Dunča do chalúčky a otecko povedal nahlas, aby to všetci počuli:

„Synovia moji, je čas ísť spať!“

„Synovia moji“ boli Miško a Maťko a ani jednému z nich sa nechcelo ísť spať. Chcelo sa im hrať, kto je silnejší, či ocko, alebo oni.

„Ocko, vyhoď ma po luster, aby som videl, aký si mocný,“ povedal Miško o centimeter vyšší ako Maťko.

„Ocko, mňa vyhoď vyššie, lebo ja som menší ako Miško,“ povedal Maťko.

Ocko sa zasmial a povedal:

„Vidíš ich, huncútov, čo si nevymysleli? No tak poďte, synovia moji, ukážem vám, akí mocní budete aj vy, keď všetko zjete, čo dostanete na tanier.“

Potom chytil najprv Miška, rozkročil sa naširoko, zdvihol ho ponad hlavu ako pierko a rozkrútil sa s ním ako kolotoč. To bola paráda! Miško nevedel, kto sa krúti, či luster, či on, kým ho ocko nepostavil na zem a nezdvihol aj Maťka tak vysoko. A ktovie či aj nie o ten centimeter vyššie, o ktorý bol Maťko nižší od Miška. A keď potom aj Maťko stál na zemi, ani on nevedel, kto sa krajšie krútil nad ockovou hlavou, či on, či luster.

„A teraz, čo bude?“ spýtal sa ocko.

„Teraz bude odchod do Spiša,“ povedal Miško a hneď za ním Maťko:

„Teraz bude na chvíľu od nás pokoj!“

Ocko sa zasmial ho-ho-ho, mamička ha-ha-ha, a Miško s Maťkom hi-hi-hi. No a potom ich mamička uložila do postielky, prikryla paplónom a zaželala im dobrú noc:

„Spite, a nech sa vám sníva čosi pekné. Ráno vás zobudím troška včasnšie, lebo bude nedeľa a my pôjdeme — kam?“

„K starej mame,“ povedal Maťko, lebo

starú mamu mal veľmi rád. Skoro tak ako kokosové pyšteky.

„K starému otcovi,“ povedal Miško, ktorého mal tiež veľmi rád, ale o máčik väčšmi mal rád jeho samé krásne veci: udicu, háčiky, sieťku na ryby a starý bicykel.

„A teraz zatvorte pekne oči, lebo vláčik do Spiša už ide — pš, pš, pš...“

Miško s Maťkom zažmurili oči, ale po mamičkinom odchode ich zasa otvorili.

„Maťko, spíš?“

„Nespím,“ odvetil Maťko. „A ty?“

„Ani ja,“ povedal Miško a doložil: „Rozmýšľam.“

„O čom?“ chcel vedieť Maťko.

„Že by som chcel byť taký mocný ako ocko,“ povedal Miško.

„Aj ja by som chcel byť taký,“ dodal Maťko.

„Tak poď!“ povedal Miško. „Ideme zjesť všetko, čo zostalo na tanieri.“

Ale čo sa stalo-nestalo?

V kuchynskom kredenci boli samé prázdne taniere. Ani na jednom nebolo nič! Maťko začal fňukať, ale Miško ho zahriakol:

„Nefňukaj! Pozrieme sa ešte do chladničky, či tam nie je nejaký tanier.“

Spoločnou rukou potom otvorili chladničku a nakukli do nej:

„Ó!“ zvolal Miško.

„Ó!“ zvolal Maťko.

„Čo tu všetko je!“ zvolali obidvaja odrazu.

V chladničke bolo maslo, mlieko, syry, med, lekvár, tri banány a ešte veľa vecí, ktoré sa bez uvarenia nedajú jesť.

„Maslo, syr, med a lekvár nemôžeme jesť bez chleba a chlieb v chladničke nie je,“ povedal skormútené Miško.

„Tak čo budeme jesť?“ spýtal sa Maťko.

„Môžeme zjesť iba banány.“

„Tak ich zjedzme!“

„Ale sú tri!“

„No a čo?“ spýtal sa Maťko Miška. „Ja zjem dva a ty jeden, lebo ja som menší ako ty!“

„Nie! Ja zjem dva a ty jeden, práve preto, že som väčší.“

Maťko bol dobrý braček, uznal, že je Miško nielen vyšší, ale aj starší, a že teda má nárok na dva banány. Ale aj Miško bol dobrý braček, preto nechcel zjesť banán bez Maťka, a tak povedal:

„Čo keby sme banán rozdelili na dve polovičky?“

„Rozdelme si ho!“ povedal Maťko, a tak si banán rozdelili, vhupli do postielky, prikryli sa paplónom a začali obhryzkávať každý svoju polovicu banána v tej chvíli, keď vláčik do Spiša za-pš-pš-pš-kal za deviatym plotom,

za piatym krokom, ale bratia ho ešte nepočuli prichádzať. Mali veľa roboty, pohrýzli, požuli a prehltli tretí banán.

„Ale bol dobrý,“ povedal Miško, keď dojedol svoju polovicu.

„Najlepší,“ povedal Maťko v tej chvíli, keď vláčik do Spiša bol už pri piatom plote. A keď už bol pri druhom, povedal Miško, akoby pohládzal Maťka po hlave:

„Si dobrý braček.“

„Ty si lepší,“ povedal Maťko a podal Miškovi ruku práve vtedy, keď vláčik do Spiša zastal pri ich postielke.

A tak, ako to má byť, bratia ruka v ruke vyskočili na vláčik a fujazdili, fujazdili, pš, pš, pš, pš...

„Kam?“

Predsa do Spiša.

O nočnej električke

MILAN RÚFUS

*Smutná ranná električka...
M. Válek*

Čo je samo, to je clivé —
človek, vec i zviera.

Aj tá nočná električka.
Až ti srdce zviera,

taká prázdna, taká sama,
sama nevie, kde je.
Nikto do nej nenastúpi,
dychom nezohreje.

Ako chodí po koľajách,
clivo-prázdno duní.
Clivo vozí prázdny mestom
iba svoje dумы.

Poza domy, v ktorých ešte
kde-tu okno svieti.
Letí nočná električka,
letí, nemá detí.

A my máme, nepredáme,
čo je aká clivá.
V tomto čase každé dieťa
v tuhom spánku sníva.

„Dočká sa aj ona snička?“
„Múdra moja hlava,
pravdaže! Aj električka
predsa kdesi spáva.“

12

Majster sveta

MÁRIA ĎURÍČKOVÁ

Na začiatku prázdnin čakalo Emča na chalupe prekvapenie: nový novučičkový bicykel. Mal lesklý červený rám a na riadidlách ligotavý zvonček. Ten zvonček vyzeral ako strieborný, aj zvonil ako strieborný.

„Sú tu pekné voľné cesty, autá sotva tri za deň,“ povedal otec. „Tu sa naučíš bicyklovať.“

Emčo sa naučil bicyklovať veľmi chytro. Spadol iba dva razy a ani sa veľmi neudrel. (V skutočnosti spadol päťkrát, ale tri pády boli tajné. Nemusí sa o všetkom vedieť.)

„Budem majstrom sveta v cyklistike, dobre, ocko?“

JÁN FEKETE

Kamene

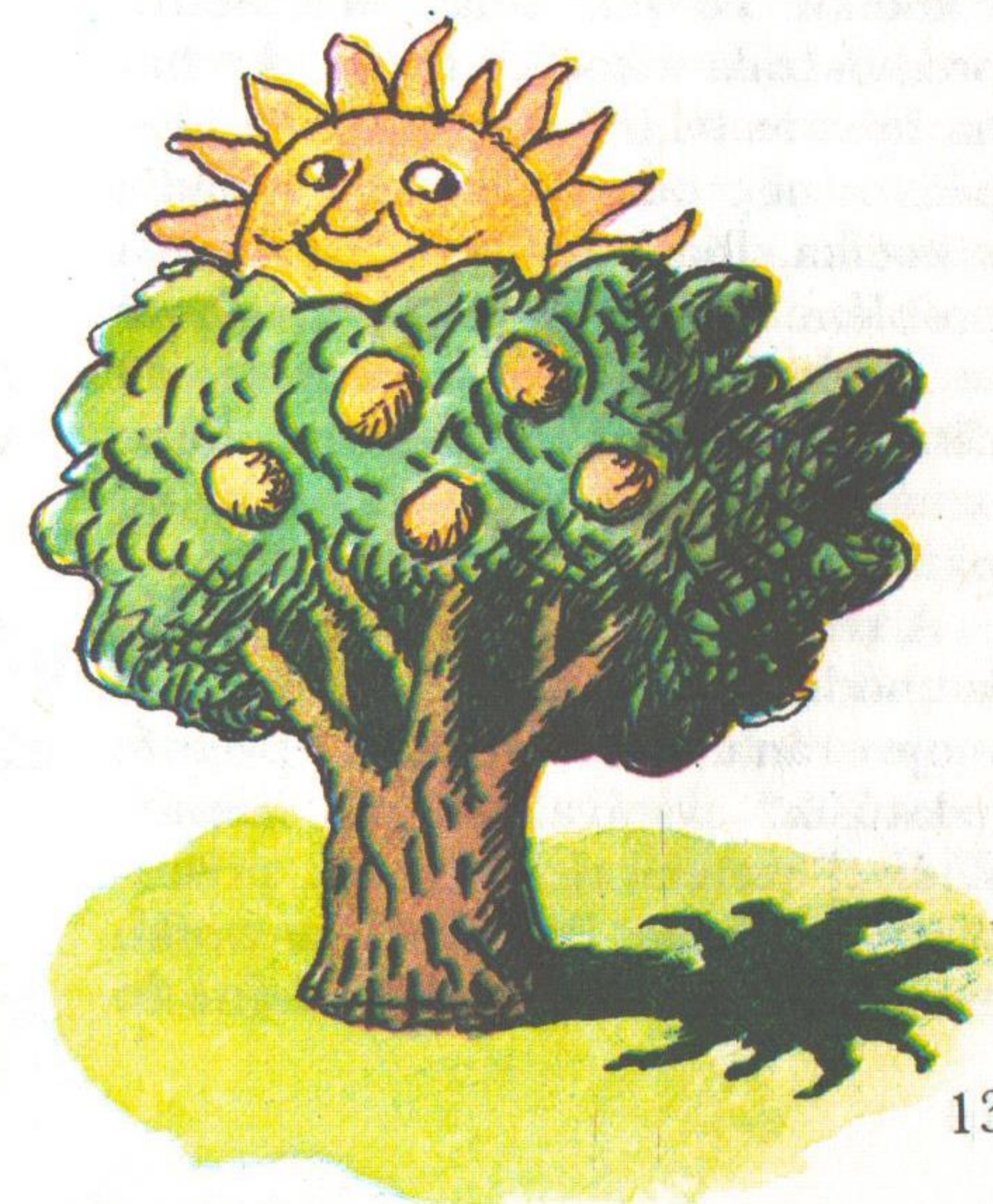
Sú všade. V horách, lesoch, vyrávajú ich z polí, zavádzajú na cestách, vytrčajú sa z lúk, kladú sa do základov domov. Sú farebné, sivé; šedivé, strieborné i biele. A sú aj večné.

Najradšej mám naše modrokamenské kamene, čo ležia blízko chodníkov a ciest. Spomienkami sa spájajú s minulosťou, s ľuďmi, ktorí už nežijú, s detstvom a šantením.

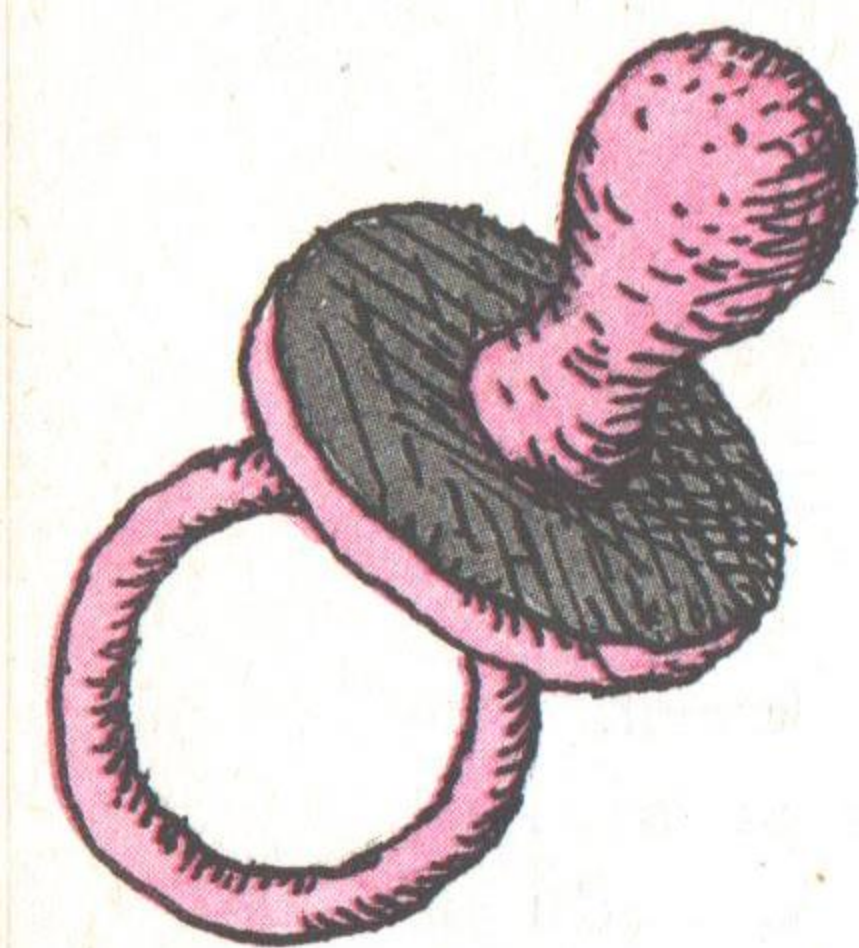
V túto chvíľu ma teší, že nie som prvý ani posledný, čo oddychoval na tomto kameni.

Stromy

Sú všade. Jablone, čerešne, javory, jelše, agáty, gaštany, duby, tisy. Je ich oveľa viac a všetky ani nepoznám. Sú zelenými zástavami i sviecami, tvorcami vzduchu a vzdychov, nadšenými maliarmi, darcami krás. Ich semiačka majú obdivuhodnú pamäť znovu sa narodiť. Aj ich závideniahodný život s vtákmi je obdivuhodný. A tak mi to vychádza, že stromy sú trvanlivejšie ako kamene; kamene nepoznajú pne. Nato mi zišlo na um, že nič v celom vesmíre natoľko nepripomína ľudí ako práve stromy.

13

Zlatúšik a ja

DUŠAN MATULAY

Ako malý chlapec som túžil po akejkoľvek živjej spoločnosti. Po rodinných nezdaroch s užovkami, kobylkami, morskými prasiatkami, zatúlanými mačatami a šteniatkami som začal uvažovať — o súrodencovi.

Lenže moje želanie zostalo želaním, a tak mi nezostávalo nič iné len zvykať si na trúchlivý údel jedináčika. Jedného dňa však mama začala nosiť voľnejšie šaty, takže som po nejakom čase mohol hurónskym revom zvestovať celému domu, že mám súrodencu. Lenže akýže súrodenec. Narodila sa mi sestra.

Keď som sa šiel na ten malý zázrak pozrieť, zhrozil som sa aj druhý raz. Mamu som našiel v posteli usmiatu, ale bledú a slabú. A vedľa nej mrňalo akési malé vyškerené stvorenie, ktoré sa veľmi podobalo malej opici, čo som nedávno videl v akomsi časopise. No keď toto stvorenie začalo lapotať prvé nesúvislé slová a bezmocne trepotalo ručičkami a odhalilo mi, aký som ja vlastne silný a múdry, prijal som ju za svoju.

Trampoty nastali, keď ten malý požierač fliaš s mliekom začal rásť a mne pripadla úloha voziť ju v kočíku. To teda bola fuška. Sestra predvádzala v kočíku to, čo akrobat na hrazde. Mama preto kúpila bezpečnostné pásy, aby nevypadla z kočíka, ibaže vtedy vyvstal ďalší problém. Môj milovaný súrodenec sa vždy beznádejne zamotal do „štránkov“, čo som potom doma oznámil spôsobom: „Danica sa mi päťkrát obesila.“

A sestrička rástla (a ja tiež), začala chodiť, rozprávať. Vďaka tomu sa moje rána stali peklom, pretože „zlatúšik“ vstával o pol šiestej. Z čirej sesterskej lásky ma prebúdzala budíkom. Používala ho trošku svojsky — hodila mi ho obyčajne do

hnusná, ale práve naopak, veľmi pekná.) Aj tento odporný kopec! (Vôbec nebol odporný, ale práve naopak, utešený: z oboch strán cesty pokrytý kvetnatou lúkou a lemovaný stromami, ktoré na to všetko so záujmom pozerali.)

Napajedil sa chlapček, zoskočil z bicykla a prekotil ho do priekopy. Zošmykol sa až na dno garáta ten krásny červený bicykel so strieborným zvončekom.

Obzrie sa otec a čo vidí? Emčo sedí v garáte pri bicykli a zlostne plače. Ísť za ním a pomôcť mu? rozmyšľala otec. Lenže svoj kopec si má vyšliapať každý sám, ak už nie na bicykli, tak aspoň popri ňom.

A tak otec len krúžil obďaleč a vyčkával. A Emčo sedel pri bicykli a reval, veľké neúprimné slzy sa mu kotúľali dolu tvárou.

Zrazu len, kde sa vzalo, tam sa vzalo, auto. Spomalí, zastane. Z okienka vykukne šofér:

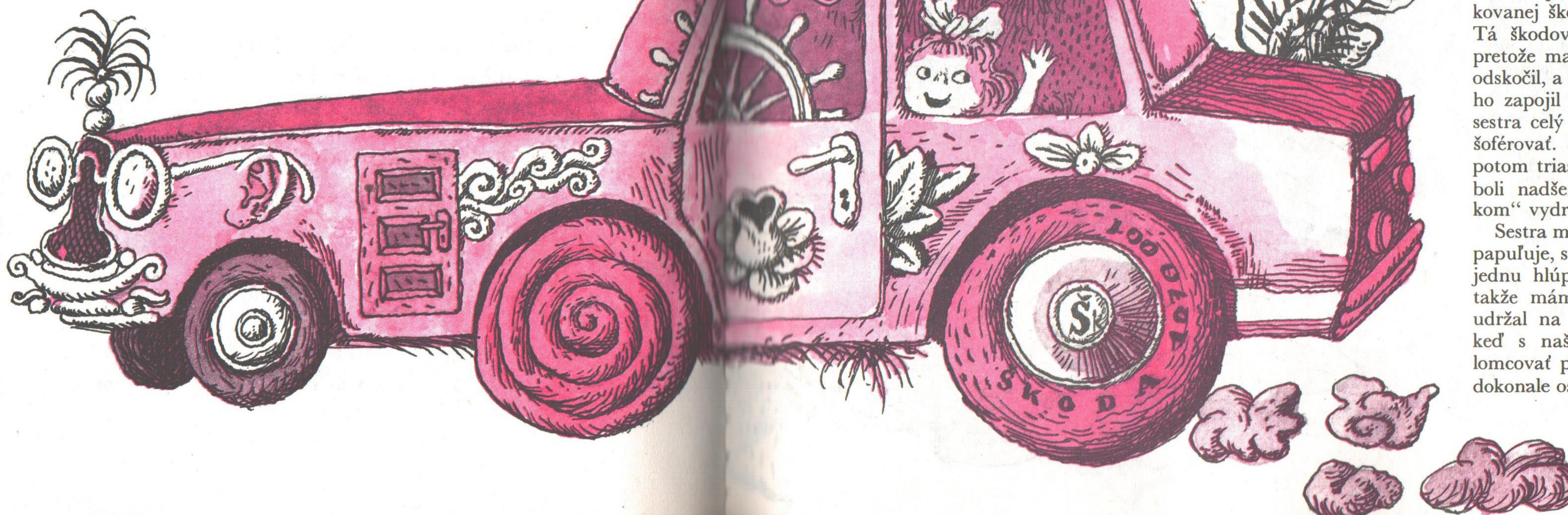
„Čo sa ti stalo, chlapček?“

Emčo pozrie uplakanou tvárou, utrie si spakruky mokré líce a povie uprostred vzlykov:

„Musím ísť do kopcá-á-ááá!“

„Ach ták!“ rozosmial sa šofér. Aj teta, čo sedela pri ňom, sa rozosmiala. Aj chlapec, čo sedel za nimi, sa zaškeril štrbavými zubmi. Za trojnásobného veselého smiechu auto odfrčalo.

Emčo urazene odul líca. Sa vám smeje, keď vás do kopca vyvezie auto!

Otec krúžil obďaleč a čakal. Trpezlivo čakal.

A tu vidí: synček vstáva a vyťahuje bicykel hore na cestu. Za zadné koleso ho vlečie z garáta, ten krásny červený bicykel so strieborným zvončekom. Predné koleso a riadidlá vyrývajú do trávniku hlbokú ryhu. Surovec Emčo! Chvíľu kráča popri bicykli a napokon naň vysadne. Rozkrúca pedále, robí vlnovky, líca mu ružovejú od námahy.

Otec je vážny a mlčí. Stále má pred očami, ako neláskavo vyvliekal Emčo bicykel z priekopy.

Nevedno, ako sa vyjavila táto neslávna príhoda budúceho majstra sveta, lebo ani on, ani otec pred nikým o nej necekli.

No sedela tam na jabloni pri ceste pinka-pinkulienka, tak možno ona. A na lipe bzučali včielky-medulienky pri svojej sladkej robote, tak dosť ľahko, že niektorá radorečná...

Ale najväčšie podozrenie padá na vetrik, ktorý laškoval na lúke medzi zvončkami. Podľa všetkého to práve on vytáral a zvončky to vyzvonili celému šíremu kraju.

hlavy. Bral som to však športovo až do chvíle, kým jej nezišlo na um budiť ma tak, že v maličkých šálkach pre bábiky mi nosila do postele vodu. To už bol vrchol.

Svoju súrodeneckú lásku neprejavovala však iba sestra. Na chalupe, kde otec chová včely, sme raz ležali na deke. V návale náhlejšej lásky som ju uštipol do lákavo vypučeneho zadočku. Keď na jej rev pribehla mama, označil som za vinníka včelu. Mama sa s otcom snažila nejestvujúce žihadlo vytlačiť, čím jej spôsobovala dvojnásobnú bolesť. Po treťom opakovaní môj trik otec prekukol a ja som zlizol parádne za- ucho.

Jedného krásneho dňa ma mama poslala vysypať smeti. Samozrejme s tým, že vezmem „zlatúšika“ a zabavím sa s ňou na ihrisku. Otrávene som vzal kôš do jednej a sestru do druhej ruky a šiel som. Pri smetiaku som stretol chalana z nášho vchodu. A to bolo nešťastie. Lebo keď sme sa prestali baviť, odrazu som zistil, že sestra je fuč! Vlasy sa mi zježili pri pomyslení, čo povedia doma! Zalarmoval som všetko, čo malo ruky a nohy, a prehľadali sme celé sídlisko. Celý nešťastný som myslel na to najhoršie. Uniesli ju, stratila sa, niekde sa poranila a nemôže sa pohnúť. A tu zrazu: „Tuúú“.

Mykol som sa, odskočil, a keď som sa spamätal, vidím, že v zaparkovanej škodovke sedí moja sestra. Tá škodovka bola totiž otvorená, pretože majiteľ si nakrátko niekam odskočil, a keď prišiel, okamžite som ho zapojil do pátracej akcie, takže sestra celý ten čas mohla nerušene šoférovať. Ešte veľmi dlho som sa potom triasol od strachu, no doma boli nadšení, že som so „zlatúšikom“ vydržal vonku až hodinu.

Sestra má teraz päť rokov, strašne papuľuje, stále mi nadáva, kladie mi jednu hlúpejšiu otázku od druhej, takže mám čo robiť, aby som sa udržal na uzde. Lenže čo potom, keď s našim „zlatúšikom“ začne lomcovať puberta, ktorou teraz tak dokonale osladzujem našim život ja.

V zajatí smaragdového oblaku

Návrat „prieskum- níka“

„Omotala mi ruky aj nohy. Vôbec som sa nemohla hýbať,“ rozprávala Dara. „Tá odporná plazma mi nedovolila ani dýchať! A v nose stále cítim spáleninu.“

„Na tvojom mieste by som ďakoval tým, ktorí sa ju naučili ovládať. Nebyť tej odpornej plazmy, zostal by po tebe iba červený flak. Prečo sa pozeráš do takej hĺbky, keď máš závraty?“ hundral som rozčúlene.

„Chcela som si byť istá, že ma nedohoníte, kým...“ zarazila sa a zmlkla. Tvár jej zalieval rumenec.

„Dopovedz!“ Oswald vie mať nepríjemne prísny hlas.

„Kým... kým by som ich neprešvedčila, aby nás pustili! Robotov predsa! Nie sú zlí. W-6 rozpráva ako človek, správa sa k nám láskavo a opraví nás, keď sa spytujeme aj na vyložený nezmysel. Určite nie sú krutí.“

„Plnia program, ktorý im určili konštruktéri,“ povedal Oswald.

„Taký program im určili zločinci! Dobré sa stalo, že vymreli.“

Dara dokonca dupla nohou. Marianna si len vzdychla.

„Možno ani tí si to neuvedomovali. Predstav si, že by sa ľudia

dostali na obývanú planétu, kde ľudské bytosti žijú na úrovni doby kamennej. Akiste by sa domnievali, že keby niekoľko z nich poslali na Zem, pomohli by im. Veď namiesto ťažkého života by im ponúkali výhody našej civilizácie.“

„A keby tie bytosti odmietli? Kto by chcel odísť od svojej mamy... od kamarátov... z osady, v ktorej sa narodil? Čo by urobili?“

„My sme predsa ľudia.“

„Nie, títo roboti nie sú horší od nás! Neklamú, neublížujú,“ zanovite opakovala Dara. Oswald napokon hodil rukou a vyšiel z pologule. Hoci ma mäkké ružové svetlo v satelite v posledných dňoch už znervózňovalo, radšej som sa pobral za ním.

„Toľká naivita by asi rozplakala aj sochu,“ zašomral, keď som si k nemu prisadol.

„Budeme ju musieť v noci strážiť. Myslíš, že odteraz si roboti na nás začnú dávať pozor?“

Pokrčil plecami. „Parom nech sa vyzná v ich umelých mozgoch!“ uľavil si nazlostene. „No na jedno bol náš strach celkom osočný.“

Robot nám svojím výstrelom predviedol dokonalú zbraň. Lúče

z prístroja pri dotyku s hmotou v pevnom skupenstve vytvárajú smaragdovozelenú plazmu, ktorá by asi znemožnila aj ich pohyb.

Získať aspoň jeden prístroj!

Našťastie Dara sa poučila. Zapríčinil to aj Marcel.

Keď vošiel do nášho neútulného príbytku s piatimi lôžkami a sadol si na svoje opustené, mal som chuť vrhnúť sa na neho ako vo sne. Zadržal ma stisk Oswaldových prstov.

„Je tu podozrivo ticho,“ vrčal Marcel. Po dlhom mlčaní spustil kútiky úst do útrpnej grimasy.

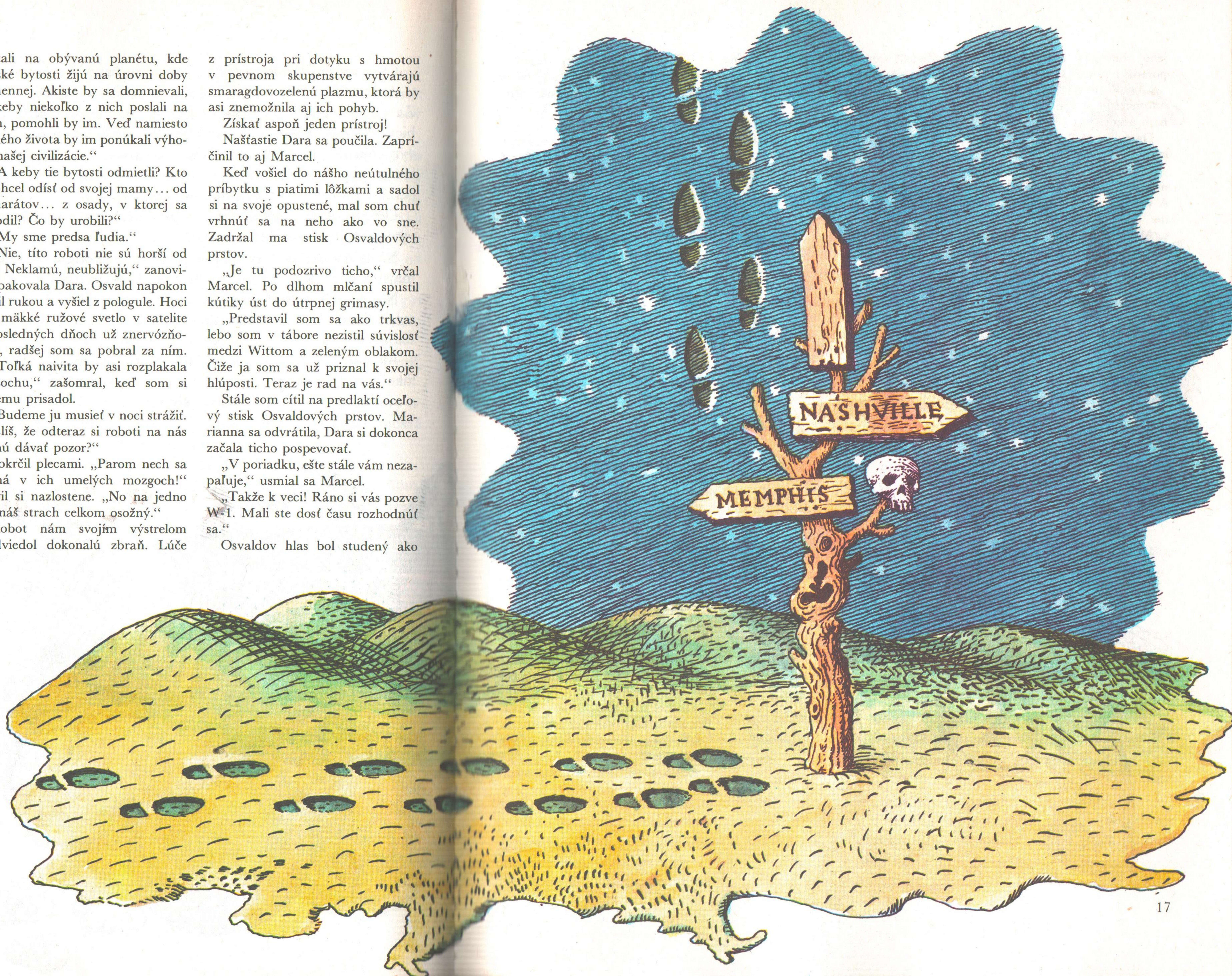
„Predstavil som sa ako trkvas, lebo som v tábore nezistil súvislosť medzi Wittom a zeleným oblakom. Čiže ja som sa už priznal k svojej hlúposti. Teraz je rad na vás.“

Stále som cítil na predlaktí oceľový stisk Oswaldových prstov. Marianna sa odvrátila, Dara si dokonca začala ticho pospevovať.

„V poriadku, ešte stále vám nezapaluje,“ usmial sa Marcel.

„Takže k veci! Ráno si vás pozve W-1. Mali ste dosť času rozhodnúť sa.“

Osvaldov hlas bol studený ako

jeho tvár. „Ty nám, samozrejme, poradíš podrobiť sa nevyhnutnosti.“

„Spadli ste z višne? Jediná nevyhnutnosť je — odmietnuť! Fakt, iné nám nezostáva.“

Dara nevydržala. „Nám... všetkým?“

Marcel navidomoči strácal dobrú náladu. Zahryzol si do spodnej pery. A všetko vysvetľoval — úplne vážne.

Ako som už spomínal, jeho „duševné pochody“ sú pekelné zložité. Rozhodol sa zistiť, čo sa s nami stane, ak budeme nástožiť na návrate na Zem. Ktovie akými otázkami bombardoval svojho prideleného robota W-7, no z odpovedí usudzuje: Zo stovák ľudí, ktorých roboti na príkaz svojich dávno mŕtvych konštruktérov doteraz premiestnili zo

Zeme, sotva desiatka dobrovoľne súhlasila zostať. Pobyt v satelite neprežil ani jeden! Bol medzi nimi napríklad istý Američan Lang. Roboti ho premiestnili v roku 1880.

„Čítala som o ňom,“ spomenula si Marianna. „Farmár David Lang z Tennessee. Nevysvetliteľne zmizol práve v roku 1880.“

O rok, v októbri 1881, vyryl dôkaz do plazmy: VARUJEM VÁS. NEZOSTÁVAJTE TU! Čo ho prinútilo vystríhať budúcich väzňov satelitu? A čo sa stalo s ostatnými „dobrovoľníkmi“?

To Marcel nevedel presne. Robot W-7 mu oznámil, že „zanikla ich mozgová schopnosť pre OMNIM.“

A tí, ktorí odmietli?

„Roboti ich premiestnili späť na Zem.“

„To znie veľmi nepravdepodobne,“ namietal Osvald. „Že by sa stovky návratcov vôbec nezmienili o svojom pobyte milióny kilometrov od Zeme? Že by na Zemi nepodnikli opatrenia proti takémuto vesmírnemu pirátstvu. Nie, nie, v tomto má, kamarát, tvrdenie tvojho robota poriadnu trhlinu.“

Marcel sa zaošival. „Oznámil mi to jasne: Sú na Zemi živí a zdraví a bez informácií o Omnime.“

Prestal vnímať naše otázky a zasnene sa usmieval.

„Poviem vám, bude pekelné ťažké zriecť sa toho všetkého... Ľudia zlatí, čo všetko mi W-7 oznámil o Omnime! Naše elektronické počítače sú predpotopné guľkové počítačové proti ich biologickým. A smaragdová plazma! Ditióny jej jadra sú rýchlejšie ako svetlo! Viete, že sú z nej aj svaly a mozgy robotov? No a tá technika! Už len ako fantasticky rýchlo nás sem dostali... Ach!“ Zasa spustil kútiky úst a žalostne zatiahol:

„Nemal som sa dať na ten prieskum.“

Kto sa v ňom vyzná?

Nad ránom som sa opäť prebudil. Tentoraz mnou nelomcoval Osvald, ale Marcel. Šepkal, ledva som ho počul.

„Nechcel som pred nimi... Ale ty, Ivan, musíš tam mlčať a vydržať!“ „Kde?“

Zakryl mi ústa dlaňou. „Musíme zabrániť, aby W-1 hovoril. Pomôžeš mi? Daj čestné slovo!“

Striasol som dlaň zo svojich úst. Pre istotu som však tiež šepkal:

„Veď ani neviem, o čo ide...“

„Nemusíš.“

Zdalo sa mi, že tlmene zavzlykal. „Nič, nič nesmieme vedieť! Ty prvý musíš mlčať! Lebo... keď sa vrátíme, nebudeme to už my!“

(Pokračovanie)

Píše JOZEF REPKO

Dve kuriatka

MÁRIA PROHÁCKOVÁ

Žil raz kohútik a sliepočka. Kohútik sa volal Kikiriki a sliepočka Kokoda. Sliepočka zniesla zlaté vajce, z ktorého sa vyklulo zlaté kuriatko. Dali mu meno Pipi. Raz zletel na dvor dravý sokol a uniesol sliepočku Kokodu. Zlaté kuriatko zostalo bez mamy. Kohút po čase si priviedol domov inú sliepku a tá zniesla čierne vajce, z ktorého sa vyklulo čierne kuriatko.

„Musíme mu dať dlhé a krásne meno,“ povedala sliepka. „Čím bude mať dlhšie a krajšie meno, tým dlhšie a krajšie bude žiť.“

A tak sa teda čierne kuriatko volalo Malanašacipulienkazlatákrásaakooblohabelasápipilipilenka.

Obe kuriatka rástli spolu. Zlaté muselo stále robiť, no čierne nikto ani len neoslovil. Veď aj komu by sa chcelo vyslovovať jeho nekonečne dlhé meno. Radšej sa obrátil na zlaté kura a povedal:

„Pipi, prines trochu vody!“

„Pipi, pohľadaj červíčka!“

„Pipi, nájdí húseničku!“

A kým to všetko zlaté kuriatko robilo, čierne sa zatiaľ vyhrievalo na slnku.

Raz sa do záhradky priplachtila líška a uchmatla úbožiatko Pipi. Kikiriki to spozoroval a začal kričať:

„Líška ukradla kuriatko Pipi!“

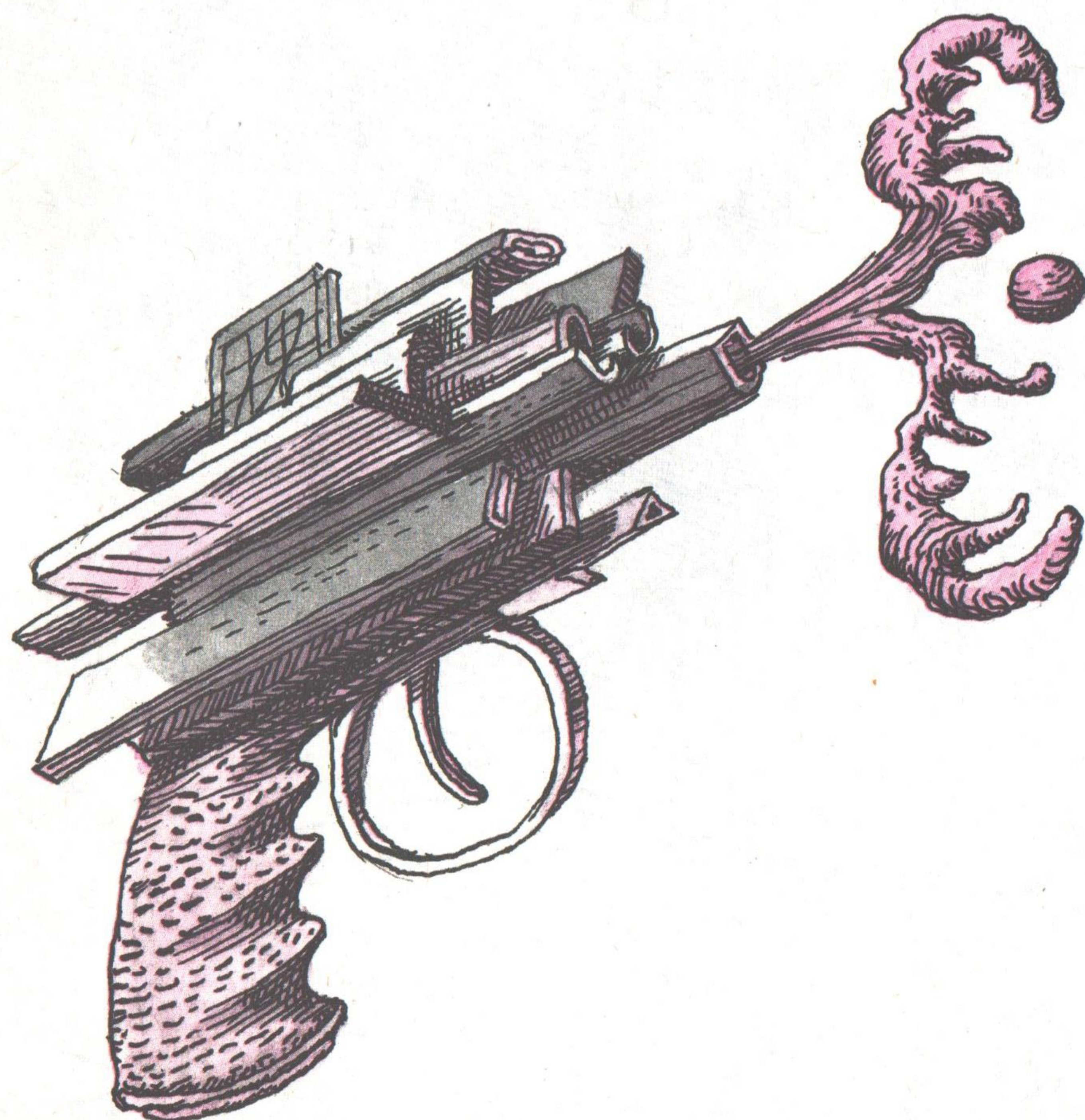
Pes, prasiatko a koza počuli kohútikov žalostný výkrik a rozbehli sa za líškou. Líška sa naľakala, pustila zlaté kuriatko a utiekla do lesa.

Lenže nasledujúceho dňa sa vrátila znova a tentoraz uniesla čierne kuriatko. Kokořara to spozorovala a začala kričať:

„Líška ukradla Malanašacipulienkazlatákrásaakooblohabelasápipilipilenku.“

Lež kým sa jej podarilo vysloviť celé dlhokánske meno čierneho kuriatka, zatiaľ bola líška za horami za dolami.

Ilustroval Juraj Proháčka

Céčková princezná

HANA SUCHÁ

Veronika má najradšej na svete mamičku a otecka. A prekvapenia. Len čo ráno otvorí oči, hneď sa vypytuje:

„Máš pre mňa prekvapenie?“

„Mám,“ povie mamička. Potom podíde k obloku, odhrnie záves a povie:

„Pozri sa, ako krásne svieti.“

„Jééj, slniečko! Už neprší,“ úprimne sa prekvapí Veronika a hneď sa poteší, že môže ísť do parku a môže sa tam hojdať od rána do večera.

Keď sa vráti otecko z práce, každý deň sa ho pýta to isté:

„Doniesol si mi prekvapenie?“

„Doniesol.“

A vyloží z tašky raz miláčika, inokedy banány, pomaranče alebo teplý, voňavý rožok.

„Jééj!“ zaraduje sa Veronika a hneď prekvapenie zje.

Takto je to každý deň. Dnes však nie je každý deň. Dnes je sviatok. Veronika má práve dnes tri roky. A keď má niekto práve tri roky, musí práve v ten deň mať aspoň tri prekvapenia. A to nie hocijaké, ale tri poriadne veľké prekvapenia.

„Zišla by sa torta s troma sviečkami,“ zašepkal hneď ráno otecko mamičke. „Ako dieťa som sa vždy najväčšmi tešil na sfukovanie sviečok a sviečkový dym v byte.“

„Už je dávno v chladničke. Trojtorta. Veľká, menšia, najmenšia,“ usmiala sa mamička. „Ale mali sme jej kúpiť aj vozíček, veľmi rada vozí cudzie bábiky.“

„Vozíček je už dávno vo voze,“ žmurkol ocko na mamičku.

„Výborne,“ rozžiarila sa mamička. „Väčšie prekvapenie sa už vlastne nedá vymyslieť.“

„A to tretie,“ vraví otecko, „nechajme na náhodu.“

Ako povedali, tak aj urobili.

Náhodou bol krásny deň. Aj slniečko sa náhodou krásne usmievalo, aj torta bola náhodou ňam, ňam, aj vozíček bol náhodou taký netrpezlivý, že hneď museli s ním ísť na prechádzku.

Tíska Veronika vozíček, díva sa celá blažená, ako krásne sa krútia kolieska, keď vtom zbadá na ceste čosi maličké, žltučké a hneď vedľa čosi malé, zelené, o kúsok ďalej čosi také isté malé, ale modré aj červené... Čo je to? Zohne sa, prizrie sa lepšie.

„Céčka!“ zvolá radostne, až sa všetci na ulici obzrú. „Ozajstné céčka! Chcem ich!“

A hneď ich začne usilovne zbierať. Skacká od céčka k céčku ako vrabec. Okoloidúci jej radi pomôžu. Farebné hračky sa hromadia, už ich je plno, plno, skoro za vozík.

„To je prekvapenie,“ tešia sa rodičia.

„To je prekvapenie,“ teší sa i Veronika.

Potom spoločne urobia z céčok reťaz-reťazisko. Trikrát okolo krku, raz po bruško a raz po kolená siaha dievčatku. Náhodou jej to pristane. Všetci ľudia sa za ňou obzerajú.

„Céčková princezná,“ hovoria a usmievajú sa.

Múdry syn

ETIÓPSKA ROZPRÁVKA

Kedysi dávno žil jeden starý človek, ktorý mal kus zeme a troch synov. Keď zostarol a cítil, že už nebude dlho na svete, zavolať si ich a vraví im:

„Tu máte každý kúsok zlata. Choďte s ním na trh a kúpte niečo, čím zaplníte túto izbu. Tomu, kto to urobí najlepšie, zanechám celý majetok.“

Vzali synovia svoj kúsok zlata a vybrali sa splniť otcovo želanie.

Najstarší si hovorí:

„Splním ho ako nič. Veď na trhu je dosť vecí, ktorými sa dá zaplniť izba.“

Potom kúpil seno a priviezol ho domov.

Stredný syn tiež iba hodil rukou a kúpil perie.

Len najmladší syn o želaní otca dlho rozmýšľal.

Až potom zašiel na trh a kúpil sviečku.

„Nuž, synovia moji,“ vraví im jedného dňa otec, „ukážte, ako ste splnili moje želanie.“

Vtedy najstarší syn priniesol seno, prostredný perie a najmladší sviečku. Ibaže seno zaplnilo len jeden kút izby a perie zas lietalo z jednej strany na druhú. Vtom najmladší syn zapálil sviečku a odrazu — bola plná izba svetla.

Otec sa potešil, že má takého múdreho syna a zveril mu zem i celý majetok.

Zapísala a spracovala MARTA HASÁKOVÁ

Myšací bál

EVA SZELBURGOVÁ-ZAREMBINOVÁ

Tma, tmúca tma. Ticho, ticho...
Všetci spia.

Spí tatko aj mamka, spí synček aj dcérka.
Spí psík Sadza, spí kocúrik Dudroš. Všetci tuho spia.

Zrazu...

Šmyk-myk! spod prahu! A hop-hop-hop!
po dlážke!

Prihopkalo ku samému kozubu. Prihopkalo, pricupkalo... Zastalo. A po chvíli škrab-škrab! pazúrikom po kozube a hovorí:

„Klopi-klop! Či tu býva pán Hryzko, pani Hryzka a slečny Hryzkuľky?“

„Tu!“ zapišťal z diery tenko sám pán Hryzko.

„Tu, tu!“ zapišťala ešte tenšie pani Hryzka.

„Tu, tu, tu!“ zapišťali tenulinko všetky slečny Hryzkuľky.

„A ty si kto?“

„Ja som Potkan Potkanček a volám vás na tanec!“

„Ojej! Pán Potkan Potkanček! Z tančovačky nebude nič! Náš domček je pritesný!“ zapišťal pán Hryzko.

„Jej, jej, jėj! zapišťali tenučko smutné slečny Hryzkuľky.

„Nič to! Vyjdeme z domčeka na dlážku pred kozub,“ zapišťala múdra pani Hryzka.

„Hej, hej, héj!“ zapišťali natešene všetky slečny Hryzkuľky.

Dup-dup-dup... vydupkal z domčeka pán Hryzko.

Hop-hop-hop... vyhupkala z domčeka pani Hryzka.

Cup-cup-cup... vycupkali z domčeka všetky slečny Hryzkuľky.

Pán Potkan Potkanček iba na to čakal.

Šuchy-ruchy! uklonil sa a hovorí:

„Pozývam vás do tanca.“

No pán Hryzko mu na to:

„Hneď, hneď! Len sa najprv opýtame kozuba, či nám dovolí tancovať!“

„Pre mňa za mňa, spýtajme sa! Kozúbok bielený, dymove očadený, dovolíš nám tancovať do samého rána?“

„Nedbám, tancujte a dupkajte, len mi hrnce nechajte!“

Ako to Potkan Potkanček počul, zavolať:

„Pozývam vás do tanca!“

No pani Hryzka mu na to:

„Hneď, hneď! Len sa ešte opýtame metly, či nám tancovať dovolí!“

„Dobre. Spýtajme sa.“

Nuž sa pýtajú:

„Metla, metlička, ty brezová kmotrička, dovolíš nám tancovať do samého rána?“

Metla z kúta vykukla, šuchla, zívla a riekla:

„Nedbám, tancujte si, koľko chcete, aleže mi nenasmeťte!“

Ako to Potkan Potkanček počul, poskočil si a zavolať:

„Pozývam vás do tanca!“

No slečny Hryzkuľky mu na to:

„Hneď, hneď! Len sa ešte opýtajme štyroch kútov, či nám tancovať dovoľia.“

„Dobre. Spýtajme sa: Štyri kúty, ty prah piaty, dovolíš nám tancovať do samého rána?“

„Nedbám, ibaže nezobuďte tatka a mamušku, synčeka a dcérušku, psíka Sadzu a kocúrika Dudroša!“

A pán Potkan Potkanček, pán Hryzko, pani Hryzka, slečny Hryzkuľky sa už nikoho viac nepýtali.

Zapišťali, zadupkali a hybajho tany-tany!

*Tany-tany-tany-tany,
od prahu po štyri steny!
Tany-tany, tan-tan-tan!
Tany tam a tany sem,
kým nesvitol biely deň!*

Prel. HANA BĚNEDIKOVÁ

Ako Janko kobytku pásol

SLOVENSKÁ LUDOVÁ ROZPRÁVKA

Boli raz traja bratia. Dvaja starší sa nad najmladšieho Janka vyvyšovali, dobrého slova mu nedali, ba zavše mu i do hlupákov nadávali. Otec však vedel, že Janko má dobré srdce, a mal ho zo všetkých synov najradšej.

Keď otec zomrel, Janko za ním veľmi smútil a slzy prelieval. Nemal už doma pri starších bratoch stania a chcel si ísť do sveta službu hľadať.

„Kamže by si chodil!“ povedal mu najstarší brat. „Takého hlupáka všade len vysmejú. Ja pôjdem najprv šťastie skúsiť. Ak sa mi dobre povodí, prídem po vás.“

Ide najstarší brat hustými horami, pustými dolami, až stretne starú babu.

„Kamže, kam, synak?“ pýta sa starena.

„Idem si službu hľadať,“ odvetí najstarší brat.

„Ak je tak, zostaň pri mne. Dám ti ľahkú robotu, budeš mi jednu kobytku pásť.“

Najstarší brat hneď pristal. Stará baba ho zaviedla do chalúčky, dala sa mu chleba najesť, pálenky napiť a priviedla mu kobytku.

„Dobre na ňu striehni,“ prikazovala. „Ak ti ujde, pamätaj: o hlavu budeš kratší.“

Najstarší brat odviezol kobytku na pašu, priviazal ju o strom, potom si spokojne ľahol a zaspal. Keď sa zobudil, vypleštil oči. Kobytky nikde. Náramne sa zľakol; veď mu išlo o hlavu, a pustil sa kobytku hľadať.

Darmo však chodil krížom-krážom, darmo ju vyvolával. Ako tak chodí a blúdi, zazrie neďaleko lesnej studničky vetchého starčeka.

„Čo hľadáš, synak?“ spýtal sa starček.

„Čo hľadám, to hľadám,“ odvetil mládenec nevrlo, „stratenú kobytku hľadám.“

„Možno by som ti pomohol,“ ozval sa starček, „len mi, prosím ťa, prines z tamtej studničky za krčiaztek vody. Slabý som, nevládzem.“

„Nedomrzaj, starý! Dost mám svojho trápenia!“ odvrkol mládenec a šiel svojou cestou. Darmo však celý deň hľadal, darmo celú horu prebrúsil. Keď sa večer bez kobytky vrátil, stará baba neotáfala a hlavu mu odsekla.

Prostredný brat doma staršieho brata vyčkával, a keď sa ho nevedel dočkať, sám sa zberal do sveta..

„Ty zostaň doma!“ povedal Jankovi. „Ak sa mi dobre povodí, prídem po teba.“

Aj prostredný brat išiel hustými horami, pustými dolami, aj on stretol starú babu a do služby sa zjed-

nal. Baba sa mu dala chleba najesť, pálenky napiť, priviedla kobytku a povedala:

„Dobre na ňu striehni! Ak ti ujde, pamätaj: budeš o hlavu kratší!“

Prostredný brat odviezol kobytku na pašu, priviazal ju o strom, potom si spokojne ľahol a zaspal. Keď sa zobudil, vypleštil oči. Kobytky nikde. Náramne sa zľakol, veď mu išlo o hlavu, a pustil sa kobytku hľadať. Darmo však chodil krížom-krážom, darmo ju vyvolával. Ako tak chodí a blúdi, zazrie neďaleko lesnej studničky vetchého starčeka.

„Čo hľadáš, synak?“ spýtal sa starček.

„Čo hľadám, to hľadám,“ odvetil mládenec nevrlo, „stratenú kobytku hľadám.“

„Možno by som ti pomohol,“ ozval sa starček, „len mi, prosím ťa, prines z tamtej studničky za krčiaztek vody. Slabý som, nevládzem.“

„Nedomrzaj, starý! Dost mám svojho trápenia!“ odvrkol mládenec a šiel svojou cestou. Darmo však celý deň hľadal, darmo celú horu prebrúsil. Keď sa večer bez kobytky vrátil, stará baba neotáfala a hlavu mu odsekla.

Janko doma čakal, vyčkával, z obloka si bratov vyzeral, no keď sa už dlho ani jeden nevracal, sám sa pobral do sveta službu si hľadať. Ide on hustými horami, pustými dolami, až stretne starú babu.

„Kamže, kam, synak?“ pýta sa starena.

„Idem si službu hľadať,“ odvetí Janko.

„Ak je tak, zostaň pri mne. Dám ti ľahkú robotu, budeš mi jednu kobytku pásť.“

„Vďačne aj tri,“ potešil sa Janko a do služby sa zjednal. Starena sa mu dala chleba najesť, pálenky napiť a priviedla kobytku.

„Dobre na ňu striehni,“ prikazovala. „Ak ti ujde, pamätaj: o hlavu budeš kratší.“

Janko odviezol kobytku na pašu, priviazal ju o strom, potom si spokojne ľahol a zaspal. Keď sa zobudil, vypleštil oči. Kobytky nikde. Náramne sa zľakol, veď mu išlo o hlavu, a pustil sa kobytku hľadať. Darmo však celý deň hľadal, darmo celú horu prebrúsil, darmo ju vyvolával. Ako tak chodí a blúdi, zazrie neďaleko lesnej studničky vetchého starčeka.

„Čo hľadáš, synak?“ spýtal sa starček.

„Stratenú kobytku hľadám, starý otec,“ odvetil Janko. „Iba na chvíľu som zaspal, a už mi utiekla.“

„Možno by som ti pomohol, len mi, prosím ťa, prines za krčiaztek vody z tamtej studničky. Slabý som, nevládzem.“

„Vďačne, starý otec! I ja som mal staručkého otca, ale tomu už poslužiť nemôžem, lebo mi, neborák, zomrel,“ povedal Janko, vrtko schytil krčiaztek, zabehol k studničke a načrel do sviežej pramenistej vody.

Keď sa starček napil, Janko sa spýtal:

„Starý otec, nevideli ste tu dakde kobytku? Už raz neviem, kde ju hľadať.“

„Dobre ja viem, kde je, a rád ti pomôžem, tak ako si ty pomohol mne. Tu, hľa, ti dávam dve veci: pišťalu a lieskovú palicu. Keď na pišťale zapískaš, kobytky k tebe pribehne, čo by priam skraja sveta. A keď túto lieskovú palicu tam na ten vršok do zeme zasadiš a povieš: — Palica, vrť sa! — ozve sa mocný hukot a kobytky sa oslobodí.“

Len čo to starček povedal, zmizol, akoby tu nikdy nebol býval. Janko sa čudoval, na všetky strany hľadel, no hneď mu zišlo na um, že veru nemá čas na obzeranie. Stoj čo stoj musí kobytku nájsť.

Pozrel Janko na pišťalku, čo mu starček daroval, priložil si ju k ústam a zapískal. A len čo sa pišťalôčka ozvala, len čo zaspievala, z ničoho nič pribehla z hory kobytky a k Jankovi si zastala.

Ej, či len bol najmladší brat rád, že sa mu kobytky vrátila. Chytil ju za ohlávku a viedol na vršok, čo mu starček ukázal. Keď ta prišiel, vy-

hrieboľ do zeme jamku, lieskovú palicu do nej zasadil a zvolal:

„Palica, vrť sa!“

Vtom hora zahučala, skaly pukali, mocný víchor sa zaprel do konárov stromov a zovšadiaľ sa ozval taký hukot, až v ušiach zaľahlo. Kobytky sa pri tom tresku-pliesku zatriasla a zmenila na utešenú pannu.

Pozrel sa Janko na krásnu dievčinu, krásna dievčina sa pozrela na neho a hneď našli v sebe zaľúbenie. Podali si ruky a vedno išli k chalúčke starej baby.

Kdeže už bola chalúčka!

Kdeže už bola stará baba!

Ani pamiatka po nich neostala.

Vrátil sa najmladší brat Janko s utešenou dievčinou domov a vzal si ju za ženu.

Prerozprávala HANA FERKOVÁ

Slovensko na prahu moderného veku

Ako sa rodí štát

Žijeme v Československej socialistickej republike. Ani si neuvedomujeme, ako nás tento fakt sprevádza v našom živote. Kupujeme výrobky československého priemyslu, platíme za ne československými korunami, platia pre nás zákony československého štátu. Hoci nás toto slovko stále obklopuje, vôbec nie je staré. Neuplynulo ešte ani 70 rokov, odkedy sa zrodilo. To je pri poldruhatísročnej histórii nášho národa veľmi málo. Veď ešte žijú ľudia, ktorí sa zrodili do sveta, čo o nejakom Československu ani nechýrovali. Lebo na mape ho nebolo. Ako vzniklo naše Československo? Kto, ako a prečo ho na tú mapu sveta nakreslil — o tom bude naše dnešné rozprávanie.

Schôdza v Martine

Vyberme sa spolu do starobylého centra Turca, do Martina. Rovno na hlavnom námestí stojí honosná budova bývalej Tatrabanky. Vstúpme do nej. No nie tak obyčajne, pokúsme sa posunúť stroj času naspäť. Nastavme si kalendár na 30. október roku 1918. Ale teraz už tíško. Do veľkej zasadacej siene musíme vstupovať po prstoch, aby sme nevyrušili mužov, čo sa tu zišli na poradu.

Vedie ju Matúš Dula. Vyše sedemdesiatročný advokát z Martina stojí už štyri roky na čele Slovenskej národnej strany, ktorá okrem sociálnych demokratov združuje všetkých slovenských politikov. Matúš Dula ani netušil, že jeho oznam v Národných novinách o schôdzke strany bude mať takú odozvu. Pozval tak tridsiatich — a teraz je ich tu

dobré vyše stovky. Starí i mladší, právnici, úradníci, lekári, žurnalisti, katolícki i evanjelickí kňazi, učitelia — uzučká vrstva inteligencie, ktorá slovenskému národu ešte zostala. Slovenskí politici. Prišli, lebo cítia, že v prevratnej dobe posledných vojnových dní už skutočne nemožno mlčať. Treba povedať rozhodné slovo. Práve založili Slovenskú národnú radu, ktorá má reprezentovať všetkých Slovákov. A teraz diskutujú o spoločnom vyhlásení, ktoré chcú prijať. Samuel Zoch z Bratislavy číta svoj návrh: „... V mene slovenského národa oprávnená je hovoriť jedine Slovenská národná rada... žiadame okamžité uzavretie pokoja... pre česko-slovenský národ žiadame i my neobmedzené samourčovací právo na základe úplnej neodvislosti...“ Preložme si to do jasnej reči — Slováci chcú žiť s Čechmi v samostatnom spoločnom štáte. Diplomatický jazyk je potrebný — v Uhorsku majú moc pevne v rukách maďarskí veľkostatkári. Nie náhodou sa na námestí pod oknami Tatrabanky producírovali dve stotiny honvédov, ktoré poslala do Martina uhorská vláda.

Teraz môžete namietať, že sme sa počas návštevy v Tatrabanke dozvedeli, kedy, ale vôbec nie prečo sa Slováci rozhodli žiť v jednom štáte s Čechmi. Máte pravdu. Zanechajme slovenských politikov uprostred vášnivých debát. Veď ani nevedia, že štát, o ktorom tak opatrne uvažujú, už národný výbor v Prahe pred dvoma dňami vyhlásil. Pokúsme sa dopátrať príčin tohto zlomu v slovenských dejinách a odhaliť sily, ktoré na rumoch starého rakúsko-uhorského mocnárstva vybudovali náš štát.

Hľadanie budúcnosti

V ťažkých rokoch po zatvorení Matice slovenskej a slovenských gymnázií, keď mala

z vôle maďarských statkárov a politikov zmiznúť slovenčina a slovenský národ vo veľkom Uhorsku, kládli si mnohí otázku o budúcnosti Slovákov. Kde hľadať záchranu národa?

Na prelome storočí sme mali najtesnejšie zväzky s českým národom. Spájali nás s ním mnohé spoločné okamihy v dejinách, ale i mnohé spoločné problémy. Česi sa pri delbe monarchie roku 1867 ocitli v rakúskej časti. Ani oni tam neboli plnoprávnym národom a hrozilo im ponemčenie. No polozenie Čechov bolo neporovnateľne lepšie ako Slovákov. Nielenže ich bolo dva razy toľko ako nás,

v politickom zápase, ležala priam na dlani.

A teraz by mal vo vašich hlavách opäť prehovoriť červík pochybnosti! Z toho, čo sme si povedali dosiaľ, je síce jasné, prečo sa Slováci a Česi mohli spojiť. Ale o československom štáte ešte nepadlo ani slovo! Máte pravdu — ani českí, ani slovenskí politici vtedy nepomýšľali na spoločný samostatný štát. Ich cieľom bolo len prebudovať starú mnohonárodnú monarchiu, nastoliť v nej spravodlivejší poriadok. Myšlienka samostatného Československa sa zrodila až v krvavej víchrici prvej svetovej vojny.

Slovenskí politici v Martine.

ale — a to bolo ešte dôležitejšie — mali bohatú a sebavedomú buržoáziu, početnú umeleckú i technickú inteligenciu, bohatých sedliakov, ba i časť šľachty sa hlásila k svojmu národu. No i na Čechov ťažko doliehala národnostné a politické usporiadanie monarchie. Aj oni boli na križovatke svojej národnej existencie. Myšlienka, že by oba príbuzné národy mohli spojiť sily

Dohoda z Clevelandu

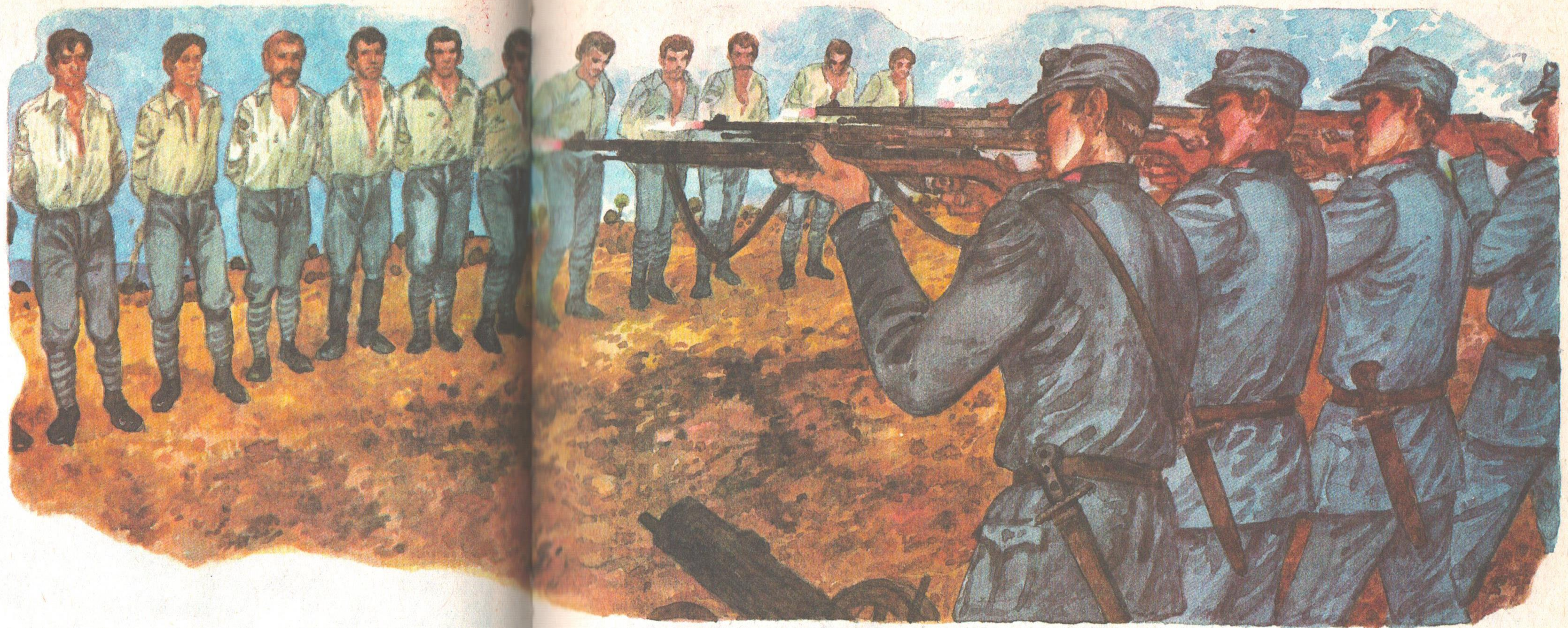
Čo má Cleveland, mesto v ďalekých Spojených štátoch amerických, spoločné so vznikom nášho štátu? V istom zmysle veľa. Pamätáte sa na takmer trištvrte milióna Slovákov, čo odišlo za more, do Ameriky? USA boli vo vojne sprvu neutrálne, potom vypovedali vojnu Nemecku a Rakúsko-Uhor-

sku. Keď vojna vypukla, nemuseli naši krajanovia brať ohľad na mienku rakúskej vlády a otvorene začali medzi sebou i na stránkach americko-slovenských novín diskutovať o budúcnosti Slovákov. Oveľa jasnejšie ako Slováci, čo žili doma, videli, že v Uhorsku niet budúcnosti pre náš národ. V októbri roku 1915 zvolali do Clevelandu, kde žilo veľa krajanov, spoločnú schôdzku amerických Čechov a Slovákov. Slovenská liga a České národné združenie — tak sa nazývali krajan-ské organizácie v USA — uzavreli v mene našich rodákov v Amerike dohodu, že povedú boj za vytvorenie spoločného štátu Čechov a Slovákov. Prehovorili tak v mene rodákov v starej vlasti, ktorí boli odsúdení na mlčanie. Doma sa podobné myšlienky považovali za vlastizradu a trestali sa smrťou.

Z vôle ľudu

Štyridsaťštyri vojakov je pochovaných v spoločnom hrobe v ďalekom srbskom meste Kragujevac. Na pamätníku mŕtvym vojakom 71. trenčianskeho pluku sú slovenské mená. Je to zvláštny pamätník — postavili ho Kragujevčania vojakom, ktorí k nim prišli ako nepriatelia, ako okupanti. Lebo taký bol úmysel rakúskeho velenia, keď záložné jednotky trenčianskeho pluku, v ktorom oddávna slúžili slovenskí vojaci, odvelilo do Srbska, okupovaného rakúskou armádou. Mali sa pripraviť na front a zároveň potlačiť národnoslobodzovací boj Srbov. Pod vplyvom navrátilcov z Ruska, kde roku 1917 vznikol prvý štát robotníkov na svete, sa slovenskí vojaci rozhodli ísť vlastnou cestou. V júni roku 1918 sa vzbúrili proti nezmyselnému zabíjaniu a odmietli ísť na front. Velenie armády malo ešte dosť síl na potlačenie vzbury. Štyridsaťštyri vojakov odsúdili na trest smrti. Obyvatelia Kragujevca, ktorí sa museli prizerať poprave, sa postarali o dôstojné pochovanie mŕtvych. Videli v nich skutočných hrdinov svetovej vojny.

Plamene vojenských vzbúr vyšľahli v celej monarchii. Na Slovensku sa roku 1918 búrili

Poprava slovenských vojakov v Kragujevaci.

posádky v Lučenci, Rimavskej Sobote, Trenčine i v Bratislave. Vojaci sa nevracali z dovolení a radšej sa ukrývali v lesoch. Hovorilo sa im „zelené kádre“. Lenže nevrelo to iba v armáde. V zázemí sa búrili robotníci proti stupňujúcemu sa vykorisťovaniu a biede. Roľnícke hospodárstva pustli — nemal ich kto obrábať. V mestách ženy v dlhých radoch márne čakali pred obchodmi na chlieb. Nebolo čím kúriť.

Všetci už mali plné zuby vojny, zabíjania, hladu a biedy. Ruskí robotníci, ktorí sa zbavili vojny i cára, ukázali cestu, po ktorej sa túžili vydať pracujúci ľudia aj u nás. Prvý máj roku 1918 vyznel ako mohutný protest proti vojne. Zaznievali aj iné heslá — Preč

s biedou a vykorisťovaním! Preč s kapitalizmom! Ba vkradla sa i svätokrádežná myšlienka — Preč s monarchiou! Pre nás Slovákov je 1. máj 1918 pamätný i tým, že na robotníckom zhromaždení v Liptovskom Mikuláši po prvý raz verejne odznela požiadavka slobody pre náš národ.

Z biedy, slz a utrpenia tisícov jednoduchých, neznámych ľudí vyrástlo odhodlanie skončiť s nezmyselnou vojnou a všetkými, čo sú za ňu zodpovední. Z nenávisti a odvahy drobných ľudí, z väčších a menších vzbúr a nepokojov na frontoch i v zázemí vyrástla ohromná a mohutná sila, ktorá zdvihla svet z jeho pántov a rúcala staré poriadky. Historici ju učene nazývajú revolučná vlna.

Revolučná vlna, ktorá sa vzopäla na konci vojny, rúcala tróny, mocnárstva, stáročné zvyky. Kliensila cestu pre slobodu ľudí i národov. Robotní ľudia, ktorí boli jej nositeľmi a tvorcami, by asi boli prišli do rozpakov, keby ste sa ich spýtali, čo je to štát, republika, samourčovací právo. A predsa boli práve oni tvorcami nového štátu. Vedeli totiž jedno — že po starom už žiť nechcú. Z ich vôle a z ich obetí sa zrodilo Československo, štát, v ktorom dnes všetci žijeme.

ILUSTRUJE JOZEF CESNAK

Knižka, ktorá ťa poteší

Mala som asi toľko rokov, koľko teraz ty, keď som bola prvý raz v Prahe. Pamätám si z toho práma pocit, ako sme v zelenkavých tričkách a sukničkách cvičili spartakiádu, ako nám všetci na Strahove tleskali a potom sme jedli Polárku. Ale nad všetko bola radosť z pokladu, ktorý som si z Prahy odnášala — veľké lesklé fotografie Winnetoua a Nšo-či! Keby mi vtedy bol niekto povedal, že Winnetou je vymyslený, že naozajstní Indiáni vôbec nemusia mať operené čelenky a na koňoch jazdia iba poniektorí z nich, asi by som ho bola mala za klamára.

Preto teraz váham, či ťa môže potešiť kniha, v úvode ktorej sa dočítaš, že predstava, ktorú máme o Indiánoch z dobrodružných filmov a kníh, je nepresná, skreslená, ba dokonca falošná.

Kniha má takmer štyristo strán a mnoho kresieb aj fotografií, no zoznámi ťa iba s dvoma skupinami indiánskych kmeňov: s préríjnu zo Severnej Ameriky a s pralesnou z okolia juhoamerických veľriek. Aká by to musela byť knižisko, čo by rozprávala aj o Indiánoch zo severoamerických lesov, z oblastí puebiel — dedín z hlíny, dreva, kamenia, o Mayoch, Toltékoch, Aztékoch, o obyvateľoch Ánd... Veru, nie je Indián ako Indián. Len v Severnej Amerike žili pred príchodom Európanov tisíce kmeňov, ktorých príslušníci hovorili asi tristo jazykmi.

Popri všetkej rozmanitosti a rozdieloch mali Indiáni jedno spoločné: boli veľmi zžití so svojím prostredím, dôverne poznali množstvá tráv a iných rastlín, vyznali sa v štvoronožcoch i v okridlencoch. Všetky dary prírody vedeli mnohako použiť a naozaj ich ako dary prijímali — s vďakou a úctou. Úplne inak postupovali civilizovaní Európania. Ani v prírode, ani k Indiánom sa nesprávali ako milí hostia, ale po-

smešne a povýšenecky. Mnohé indiánske kmene vyhubili, ďalšie zahlnali na vyhradené územia, do rezervácií, vnucovali a vnucujú im predstavy o tom, ako majú žiť. V Južnej Amerike vyrubujú pralesy, čím nielen ničia indiánske domovy, ale aj ohrozujú obrovskú zásobáreň kyslíka pre celú zemeguľu. Zvyšky Indiánov sa bránia, bojom obhajujú svoje odveké územia, odmietajú zmeniť múdrosť, ktorú nadobúdali celé generácie životom v prírode za vzdelanosť z kníh, nechcú odísť do miest z pralesa oplývajúceho desiatkami odtieňov zelene, plného húkania, pískania, šepotu a jemného dupotu. „Možno preto, že červenokozec je divoch a ničomu nerozumie... Niet jediného pokojného miesta v mestách bielych. Niet miesta, kde by počúval listy jari alebo šepot krídel hmyzu. Huk otupuje uši. A čo ostáva v živote človeku, keď nemôže načúvať nádherný krik nočného vtáka či kŕkanie žiab blízko večerného jazera? Indián dáva prednosť mäkkému zvuku vetra vejúceho nad hladinou jazera a vôni rovnakého vetra umyťého poludňajším dažďom alebo vôni pínii. Povetrie je pre červeného muža cenné. Pretože všetko spája dýchanie: zvieratá, stromy, ľudia...“

To je úryvok z listu, ktorý pred vyše sto rokmi poslal náčelník severoamerického kmeňa Dvanviš americkému prezidentovi ako odpoveď na návrh, aby Indiáni predali územie svojho kmeňa.

Teraz ťa už nechám a idem si povyšovať blúzku podobne, ako bola ozdobená jedna košeľa v knihe Leva Zachara a Mnislava Zeleného Préríjní a pralesní Indiáni. Vidí sa mi, že aj Winnetou a Nšo-či mali šaty odkukané z nejakej knihy o Indiánoch alebo z múzea. Tí dvaja sú mi vlastne stále blízki. Azda práve preto, že už dobre viem, že film o nich bol rozprávka, a nie pravdivý obraz zo života Indiánov. A na rozprávkach je možno krásne práve to, že nám dávajú možnosť držať palce ušľachtilým, spravodlivým, hrdým, odvážnym a čestným.

ALBÍNA GARDOŠOVÁ

Zahádam ti hádanku

JOZEF PAVLOVIČ

Poštárska hádanka

*Vravia, že som dom,
ale ja som strom,
ktorý plný listov je.*

Čo som?

Kto to vie?

Čo je to?

Siata hádanka

*Poznám jednu pesničku,
má guľatú hlavičku.
Paličku má miesto krka
a hlavičkou stále hrká.*

Čo je to?

Dopravná hádanka

*Cez mesto to
fíčí,
silu berie
z tyčí.*

Čo je to?

Odpovede na hádanky posielajte do 15. marca 1986. Na korešpondenčnom lístku nezabudnite uviesť svoju presnú adresu a vek. Trom výhercom pošleme peknú knihu.

Správne odpovede na otázky zo 4. čísla: Ozvena; orechy; kľúč.

Knihu vyhrávajú: Marek Orišek, Trenčín; Alžbeta Guttmanová, Cabaj; Margita Vaňová, Cabaj-Pereš.

Odpovede z 5. čísla: Vysávač; kôš na smeti; zubná pasta.

Výhercami sú: Radovana Černáková, Bratislava; Viera Pohlová, Košice; Mirka Krajčovičová, Bratislava.

Zápisník Slniečka

Aj tentoraz je v Mladých letách všetko po starom: len čo uplynulo pár chvíľ nového roka, začali chodiť do redakcií okrem pohľadníc so želaním všetkého najlepšieho aj texty a ilustrácie nových kníh. Svrne najrušnejší bol pondelok, pre presnosť 6. január. Na dvere redakcie pôvodnej tvorby vtedy zaklopala Irena Gálová s Lienkami ako oranžový dážd (tej istej autorke vyjde roku 1986 prvá kniha; volá sa Kým doplaváme na Galapágy, a keby si niekto myslel, že je to cestopis, je vedľa, lebo knižka rozpráva o deťoch zo sídliska hociktorého slovenského mesta). V ten istý deň zavítal do náučnej redakcie Jozef Fraňo s rukopisom knihy O čase a nečase, čiže o počasí. Za prvého hosta prekladovej redakcie rátame Jána Janoviča, hoci preklad zo srbochorvátčiny, ktorý v Mladých letách vyjde pod názvom Krátky ľudia, priniesol už v novembri 1985 (podľa plánu ho totiž mal odovzdať až v januári 1986). Do redakcie Klubu mladých čitateľov ako prvý dobehol Jozef Pavlovič s rukopisom Prvej knihy na rok 1987. Jej titul znie: Veselí prváci. Predškolská redakcia začala rok s Krajčírnikom Nohavičkom — preklad jeho príhod zo slovinčiny „došil“ (takisto 6. 1.) Peter Čačko. V ten istý deň neobišla návšteva ani exportnú redakciu. Eliška Jelínková jej priniesla nemecké znenie knihy Daniela Heviera Kam chodia na zimu zmrzlinári. Ale to nie je všetko. Prvé miesto v súťaži o prvého zákazníka v novom roku získava tlačová redakcia, pretože už 2. 1. jej telefo-

Slniečko

Mesačník pre deti. Vydávajú Mladé letá, slovenské vydavateľstvo kníh pre mládež.

Adresa redakcie: 811 02 Bratislava, Suvorovova 3. Telefón 523 26. Šéfredaktor

vali zo zahraničného vysielania Československého rozhlasu — zaujímali sa o preklady kníh z taliančiny. Úryvky z nich chcú čo najskôr zaraďiť do svojich relácií.

Chceš vedieť, aké knihy ti na tento rok nachystali Mladé letá? Zájdi do najbližšieho kníhkupectva a vyžiadaš si tam Edičný plán 1986. Nájdeš v ňom asi 200 knižných mien a charakteristiky jednotlivých kníh aj edícií, v ktorých tieto knihy vychádzajú. Ak sa potom ešte poradíš s ocom alebo mamou a vyslovíš svoje želanie, môžeš sa jedného dňa začítať do novučkých stránok niektorej z kníh.

Máš doma budúceho prváka alebo prváčku? Ak áno, chytro sa opýtaj rodičov, či už vyplnili a poslali prihlášku na Prvú knihu, ktorú dostali v januári pri zápise do školy. Inak sa môže stať, že tvoje prváča nebude v prvý deň jeho prvého školského roka čakať na lavici kniha Kto sa nehrá, z kola von! Básničky do nej napísal Tomáš Janovic, obrázky namaloval Svetozár Mydlo a nie je vylúčené, že sa zapáči aj tebe. Ocitneš sa s ňou totiž na hodinách, aké v škole sotva máte — na hodine stretnutia s ježibabou, na hodine žalovania... Prihlášku si môžeš vypýtať na adrese: Mladé letá, námestie SNP 12, 815 19 Bratislava.

dr. Juraj Klaučo, zást. šéfredaktora dr. Ondrej Sliacky; CSc., výtvarno-technický redaktor Ondrej Máriássy. Tlačia Polygrafické závody, n. p., Bratislava-Krasňany. Rozširuje Poštová novinová služba, objednávky prijíma každá pošta a doručovateľ. Objednávky do

Aby ti nebolo zdlho čakať na splnenie nového knižného želania, poobzeraj sa po knižke s názvom Sedem želaní. Vyšla vlni a za obálkou s dvoma tigríkmi skrýva vietnamské rozprávky. O vzdialenom Vietname z východného pobrežia Indočínskeho polostrova už iste ka-dečo vieš, no rozprávky odtiaľ ti priblížia jeho obyvateľov (Vietov, Kinhov a ďalších vyše 60 národností) trochu inak. Ktovie, či ťa neprekvapí aj to, že v týchto rozprávkach nevystupujú ani tak králi, dvorania alebo odvážni junáci, ktorí bojujú s drakom o princeznú a polovicu kráľovstva, ako skôr zajac, žaba, slon, tiger, opica a iné zvieratá. No stretneš v nich i dosť ľudí. A keď chceš, napíš, čo a prečo sa ti v Siedmich želaniach páčilo a takisto, čo sa ti nepáčilo. Kam? Na adresu, čo je pod čiarou na tejto strane.

Marec je známy ako Mesiac knihy. Komu je blízka detská kniha, pozná národného umelca Ruda Morica. A každého, čo si cení jeho životné dielo, pozývame tento mesiac do výstavných priestorov kníhkupectva na Hurbanovom námestí v Bratislave. Aj keď vieme, že ho tam schladí smútok, pretože výstava k 65. narodeninám Ruda Morica pripomenie zároveň jeho prvé nedežité narodeniny.

zahraničia vybavuje PNS — Ústredná expedícia a dovoz tlačne, Gottwaldovo nám. 6, 813 81 Bratislava. Vychádza každý mesiac okrem júla a augusta. Cena výtlačku 3 Kčs, ročné predplatné 30 Kčs. Neobjednané rukopisy redakcia nevracia.

Pomocou otvorených dverí sa dostanem všade. Aj do vesmíru.....

Prvý raz som o ňom počul v televíznom seriáli:

Tá myšlienka mi potom neschádzala z hlavy.

Vesmír je taký úchvatný, keď od ťdívra presadne dýchaš....

Prípadne kvízko Mesiacu chýba!

JOžo z KOMARNA 18.VIII. 1982

TU BOL V.K. 14.VI.84

Mars je samý krašer a dokonca medzinie smiešlo,

ale má perfektnú kanalizáciu

Kde-su dostanete po chrbte choosom známymch i neznámymch koméd.

BOH STE! VIDEU STE! V.R.Š.S. M.Z. 1983

Na posledné roky, čo ľudia lietajú do vesmíru, sa všetko zmenilo. Zanechávajú okrem psóp aj rozličné suveníry.....

Isará pcc

Lietajú okolo nás presne meteóry!

Venuša má obrovskú cestovnú horúčku...

MA+TK 1979

Jupiter je nasdretý mračnami dymu. Spopy so ľudskej činnosti.

Často obiehajú okolo neznámymch planét kusy pozemskej sechniky, plodov ľudskej dovidnosti a umu.....

Najkrajšie kusy vesmíru si ľudia vykrajujú a odnasajú na ZEM.

Tam ich uskladňujú v pivniciach, na chatach a povalách....

... a vo vesmíre ostávajú čierne diery....

